

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio IX. De personis diuinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

intelligit essentiam distinctam, nisi ab his quae sunt alterius naturae. Quae quidem distinctio fit per ipsam divinam essentiam. Sed apud nos hypostasis intelligitur, ut distincta ab eo quod est eiusdem naturae, a quo non potest distingui, nisi per relationem tantum. & ideo ratio non procedit.

AD QUINTVM dicendum, quod alius est modus quo definiuntur accidentia, & quo definiuntur substantiae: substantiae enim non definiuntur per aliquid, quod sit extra essentiam eorum. Unde id quod primo ponitur in definitione substantiae, est genus quod praedicatur in eo quod quid de definito. Accidens vero definitur per aliquid quod est extra essentiam eius scilicet, per subiectum, a quo secundum suum esse dependet. Unde id quod ponitur in definitione eius, loco generis est subiectum: sicut cum dicitur, simum est nasus curuus. Sicut ergo in definitionibus substantiarum, remotis differentiis remanet genus: ita in definitione accidentium remoto accidente, quod ponitur loco differentiae, remanet subiectum: aliter tamen & aliter. Remota enim differentia remanet genus, sed non idem numero: remoto enim rationali, non remanet idem numero animal, quod est animal rationale: sed remoto eo quod ponitur loco differentiae in definitionibus accidentium, remanet idem subiectum numero: remoto, n. curuus vel concauo, remanet idem nasus numero. Et hoc est, quia accidens non complet essentiam subiecti: sicut differentia complet essentiam generis. Cum ergo dicitur, persona est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente, non ponitur hypostasis in definitione personae ut subiectum, sed ut genus. Unde remota proprietate ad dignitatem pertinente, non remanet hypostasis eadem, si numero vel specie: sed solum secundum genus prout saluatur in substantiis non rationalibus.

AD SEXTVM dicendum, quod cum dicitur, verbum est sapientia genita, hy sapientia supponit pro hypostasi: non tamen significat hypostasim. Et ideo in significatione eius, non clauditur proprietate: sed oportet quod addatur: sicut si dicamus, quod Deus est filius generis.

AD SEPTIMVM dicendum, quod qui ab alio & a quo alius, non differunt a paternitate & a filiatione, nisi sicut commune a proprio: quia filius significat eum qui est ab alio per generationem, & pater significat eum a quo alius per generationem: nisi forte dicamus quod a quo alius, & qui ab alio, importent originem & pater & filius relationes originis consequentes. Sed ex supradictis iam patet, quod per origines non constituntur hypostases: sed per relationes.

AD OCTAVVM dicendum, quod remota differentia constitutiva, remanet genus in communi, non in eodem secundum speciem vel numerum.

AD NONVM dicendum, quod intentio Augustini non fuit dicere, quod Deus pater remaneat ingenuus, remota paternitate: nisi forte, put ingenuus tunc importaret conditionem naturae, & non proprietatem personae. Fuit autem eius intentio ostendere, quod remota paternitate, potest remanere ingenuus in communi. Non enim oportet, quod quicquid est ingenuus, sit pater.

AD X. dicendum, quod ratio bonitatis non constituit rationem essentiae, immo intelligitur bonum ut informativum entis: sed proprietate constituit hypostasim, & ideo non est simile.

AD XI. dicendum, quod licet intellectus possit aliqua coniuncta dividere: non tamen omnia. Non enim potest dividere illa quorum unum est de ratione alterius:

non enim potest dividere animal ab homine: proprietate autem est de ratione hypostasis. & ideo ratio non procedit.

AD VLTIMUM dicendum, quod remoto eo quod est in aliquo sicut in subiecto, vel sicut in loco, remanet id in quo est: non autem remoto eo quod est in aliquo, sicut pars essentiae eius. Non enim remoto rationali, remanet homo: & similiter nec remota proprietate, remanet hypostasis.

QVAESTIO IX. De personis divinis.

Et habet articulos novem.

- ¶ Primo enim quaeritur quomodo se habeat persona ad essentiam, substantiam, & hypostasim.
- ¶ Secundum, Quid est persona.
- ¶ Tertium, Vtrum in Deo possit esse persona.
- ¶ Quartum, Vtrum hoc nomen persona, in divinis significet aliquid relativum, vel absolutum.
- ¶ Quintum, Vtrum numerus personarum sit in divinis.
- ¶ Sextum, Vtrum nomen persona convenienter possit pluraliter praedicari in divinis.
- ¶ Septimum, Quomodo termini numerales praedicentur in divinis, vtrum, scilicet, positive vel remote in ratione.
- ¶ Octavum, Vtrum in Deo sit aliqua divinitas.
- ¶ Nonum, Vtrum in divinis sint tres personae tantum an plures, vel pauciores.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO est de personis divinis. Et primo quaeritur, quomodo se habeat persona ad essentiam, substantiam, & hypostasim. Et videtur omnino sint idem. Dicit enim Augustinus in 7. de Trinitate idem intelligunt Graeci cum consentunt in Deo non hypostases; & Latini eum consentunt tres personae. ergo hypostasis & persona significat idem. Sed dicendum quod persona differt ab hypostasi in hoc, quod hypostasis significat individuum cuiuscumque naturae in genere substantiae, persona vero solum individuum rationalis naturae.

¶ 2 Sed contra est, quod Boetius dicit in lib. de duabus naturis, quod Graeci videntur hoc nomine hypostasis solum pro individuo rationalis naturae. Si ergo persona significat individuum rationalis naturae, omnino sunt idem hypostasis & persona.

¶ 3 Praeterea. Nomina imponuntur a rationibus rerum, quas significat: sed eadem ratio individuationis est in his quae sunt rationalis naturae; & in aliis substantiis, ergo individuum rationalis naturae non debet habere speciale nomen praeter aliis individuis in genere substantiae, ut per hoc sit differentia inter hypostasim & personam.

¶ 4 Praeterea. Nomen subsistentiae subsistendo sumitur nihil autem subsistit nisi individua in genere substantiae in quibus sunt & accidentia, & secunda substantiae sunt genera & species, ut dicitur in praedicamentis. Sed ergo individua in genere substantiae sunt subsistentia: ergo individuum autem in genere substantiae est hypostasis vel persona. ergo idem est subsistentia quod hypostasis & persona. Sed dicendum, quod genera & species in genere substantiae subsistunt, eo quod eorum est subsistere, ut Boetius dicit in lib. de duabus naturis.

¶ 5 Sed contra. Subsistere nihil aliud est quam se continere. Quod ergo existit solum in alio, sunt non solum primis substantiis, quibus inter se impossibile est subsistere, ut dicitur in praedicamentis, sed etiam in quibusdam aliis, quibus inter se possibile est subsistere. Non est ergo subsistere generum & specierum, sed solum individuum in genere substantiae, & nec remanet, quod subsistentia sit idem quod hypostasis.

¶ 6 Praeterea. Boetius dicit in commento praedicamentorum, quod

D. 507.

Ar. praeced.

oussa, id est, essentia significat compositum ex materia & forma, hoc autem oportet esse indiuiduum. Nam materia est indiuiduationis principium, ergo essentia significat indiuiduum, & sic id est persona, hypostasis essentia, & substantia.

¶ 7 Essentia est quam significat definitio, cum per definitionem sciatur quid est res: definitio autem rei naturalis, quæ est ex materia & forma composita, non solum continet formam: sed etiam materiam, ut patet per Philosophum in 6. & 7. Met. ergo essentia est aliquid compositum ex materia & forma. Sed dicendum, quod essentia significat naturam communem, alia vero tria scilicet substantia, hypostasis, & persona, significant indiuiduum in genere substantiæ.

¶ 8 Sed contra, vniuersale & particulare inueniuntur in quolibet genere: in alijs autem generibus non distinguuntur nomen particularis & vniuersalis: Eodem enim nomine nominatur qualitas aut quantitas, siue sit vniuersalis, siue sit particularis, ergo nec in genere substantiæ debent esse distincta nomina ad significandum substantiam vniuersalem & particularem. Et sic videtur quod prædicta nomina non differant.

SED CONTRA est, quod Boetius dicit in commento prædicamentorum, quod oussa, id est, essentia, significat compositum ex materia & forma: oustosis, id est, substantia, significat formam: hypostasis vero materiam, ergo prædicta differunt.

¶ 2 Præ. Idem vñ ex hoc, quod idem auctor assignat prædicamentorum nomina differentiā in lib. de duab. naturis.

RESPOND. Dicendum, quod Phil. in 5. Met. ponit substantiam dupliciter dici: dicitur enim vno modo substantia ipsum subiectum vltimum, quod non predicatur de alio, & hoc est particulare in genere substantiæ: alio modo dicitur substantia forma, vel natura subiecti, huius autem distinctionis ratio est, quia inueniuntur plura subiecta in vna natura conueniente, sicut plures homines in vna natura hominis. Vnde oportet distinguere quod est vnum, ab eo, quod multiplicatur, natura enim communis est quam significat definitio iudicans quid est res, vnde ipsa natura communis, essentia, vel quidditas dicitur. Quicquid ergo est in re ad naturam communem pertinet, sub significatione essentie continetur, non autem quicquid est in substantia particulari est huiusmodi. Si enim quicquid est in substantia particulari ad naturam communem pertineret, non posset esse distinctio inter substantias particulares eiusdem nature. hoc autem quod est in substantia particulari præter naturam communem, est materia indiuidualis, quæ est singularitatis principium, & per consequens accidentia indiuidualia, quæ materiam prædictam determinant. Comparatur ergo essentia ad substantiam particularem, ut pars formalis ipsius, ut humanitas ad sortem. Et ideo dicitur in rebus ex materia & forma compositis, essentia non est omnino idem quod subiectum: vñ non predicatur de subiecto, non dicitur quod Sortes sit sua humanitas. In substantijs vero simplicibus, nulla est differentia essentie essentie subiecti, cum non sit in eis materia indiuidualis, naturam eorum indiuiduas: sed ipsa essentia in eis est substantia. Et hoc patet per Philosophum in 7. Met. & per Augustinum qui dicit in sua Meta. quod quidditas simplicis est ipsum simplex. Substantia vero quæ est subiectum, duo habet propria, quorum primum est quod non indiget extrinseco fundamento in quo sustentetur: sed sustentatur in seipso. Et ideo dicitur substantia, quasi per se, & non in alio existens. Aliud vero

Arro est quod est fundamentum accidentibus, substantiæ ipsa. Et pro tanto dicitur substantia, sic ergo substantia, quæ est subiectum, in quantum subsistit, dicitur oustosis, vel substantia: in quantum vero subsistat, dicitur hypostasis. In grecos, vel substantia prima in latinis. patet ergo quod hypostasis & substantia differunt ratione: sed sunt idem re. Essentia vero in substantijs quædem materialibus, non est idem cum eis secundum rem, neque penitus diuersum: cum se habeat, ut pars formalis. In substantijs vero immaterialibus, est omnino idem secundum rem, sed differens ratione. persona vero addit supra hypostasim determinatam naturam: nihil enim est aliud quam hypostasis rationalis natura.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ex quo persona non addit supra hypostasim, nisi rationale naturam, oportet quod hypostasis & persona in rationali natura sint penitus idem: sicut cum homo addat supra animal, rationale, oportet quod animal rationale sit homo. Et ideo verum est quod Augustinus dicit, quod idem significat greci cum consentitur in Deo tres hypostases, & Latini cum consentitur tres personas.

AD SECUNDUM dicendum, quod hoc nomen, hypostasis, in greco ex proprietate significationis habet, quod significet indiuiduam substantiam cuiuscumque nature: sed ex usu loquentium habet, quod significet indiuiduum rationalis nature tantum.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut substantia indiuidua propriam habet quod per se existat, ita proprium habet quod per se agat: nihil enim agit, nisi ens actu. Et pro hoc calor sicut non per se est, ita non per se agit: sed calidum per calorem calefacit, hoc autem quod est per se agere excellentiori modo conuenit substantijs rationalis nature, quam alijs. Nam solæ substantiæ rationales, habent dominium sui actus, ita quod in eis est agere & non agere: alij vero substantiæ magis agunt quæ agant. Et hoc conueniens fuit, ut substantia indiuidua rationalis nature, speciale nomen haberet.

AD QUARTUM dicendum, quod quis nihil subsistat nisi indiuidua substantia, quæ hypostasis dicitur: tamen non eadem ratione dicitur subsistere & subsistere: sed subsistere in quantum non est in alio: subsistere vero in quantum alia insunt ei. Vnde si aliqua substantia esset, quæ per se existeret, non tamen esset alienius accidentis subiectum, posset proprie dicitur subsistere: sed non substantia.

AD QUINTUM dicendum, quod Boetius loquitur secundum opinionem Platonis, qui posuit genera & species esse quasdam formas separatas subsistentes, ab accidentibus, denudatas. Et in hoc poterant dici subsistentiæ: sed non hypostases. Vel dicendum, quod subsistere attribuitur generibus & speciebus, non quia subsistant: sed quia indiuidua in eorum naturis subsistunt, et omnibus accidentibus remotis.

AD SEXTO dicendum, quod essentia in substantijs materialibus significat compositum ex materia & forma, non tamen ex materia indiuiduali: sed ex materia communi, definitione hominis, quæ significat eius essentiam continet quid est carnes & ossa, sed non has carnes vel hæc ossa, sed materia indiuidualis composita hædit in significatione hypostasis, & substantiæ in rebus materialibus. Et per hoc patet solutio ad septimum.

AD OCTAVUM dicendum, quod accidentia non indiuiduantur, nisi ex suis subiectis: sola autem substantia per se ipsam indiuiduatur, & per propria principia. Et ideo conuenienter in solo genere substantiæ, particulare habet proprium nomen.

RATIONES quæ sunt in oppositum concedimus: tamen sciendum quod Boetius aliter accipit ista nomina in commento prædicamentorum: quæ sit communis usus eorum, patet exponit ea in libro de duab. naturis

Quest. dist. S. Tho. L attri-

D. 461. & 466.

li. 7. de tri. c. 4. circa principi. tom. 3.

z. met. apud Arist. com. 6. tom. 3.

D. 1117.

7. com. 33. sc. q. 10. 3.

2. in. 1. par. 6. a. 2. & 1. 23. ar. 3. com. 15.

731.

147.

214.

li. 5. c. 5. in. 1.

attribuit. n. nomē hypostasis materiae quasi primo principio substādi, ex qua habet substantia prima q̄ subter accidenti. Nam forma simplex subiectū esse non potest, ut dicit idem Boet. in lib. de Trinit. Nomen autem ouisios vel substāntiē, attribuit formā quasi essendi principio. per ipsam. n. est res in actu. Nomen. n. ouisios uel essentia attribuit cōposito. unde ostendit q̄ in substāntiis materialibus tā forma quā materia sunt essentialia principia.

ARTICVLVS II.

Quid sit persona.

SECUNDO queritur quid sit persona. Definit autem eam Boetius in li. de duabus Naturis, dicens q̄ persona est rōnalis nature indiuidua substātia. Videtur autem quod inconuenienter definitur. Nullum. n. singulare definitur, ut patet per Philo. in 7. Meta. Sed persona significat singulare in genere substāntiē, ut dictum est. ergo non potest defini. Sed dicendū, q̄ licet id quod est persona sit quoddam singulare, tñ ratio personę communis est. & pro tanto persona in communi defini potest.

¶ Sed contra, id quod est cōmune omnibus substāntiis indiuiduis rationalis nature, est intērio singularitatis, quā quidē non est in genere substāntiē, ergo non debet in definitione personę poni substātia quasi genus. Sed dicendum, q̄ hoc nomen persona non significat tantum intentionem, sed intentionem simul cum subiecto intentionis.

¶ Sed contra est quod Philo. probat in 7. Meta. q̄ compositum ex subiecto & ex accidente, non potest defini. Sequeretur. n. nugatio in definitione. Cū enim in definitione accidentis ponatur subiectū, sicut natus in definitione simi, oportebit quod in definitione compositi ex subiecto & accidente, ponatur bis subiectum, semel pro se, & semel pro accidente. Si ergo persona significat intentionem & subiectum, inconueniens est quod definiatur.

¶ Præ. Subiectum huius intentionis communis, est aliquod singulare. Si ergo persona significat simul intentionem & subiectum intētionis, ad huc sequeretur quod definita persona definiatur singulare, quod est inconueniens.

¶ Præ. intentio nō ponitur in definitione rei, nec accidens in definitione substāntiæ: persona autē est nomen rei & substāntiæ. Inconuenienter igitur in definitione personę ponitur indiuiduum, quod est nomen intentionis & accidentis.

¶ Præ. Illud in cuius definitione ponitur substāntiā pro genere, oportet quod sit species substāntiæ: sed persona non est species substāntiæ, quia condideretur contra alias substāntiæ species. ergo inconuenienter ponitur substāntiā in definitione personę quasi genus.

¶ Præ. Substāntiā diuiditur per primam & secundam: sed substāntiā secunda non potest poni in definitione personę, esset. n. oppositio in adiecto, cū dicitur substāntiā indiuidua: nam substāntiā secunda est substāntiā uniuersalis. Similiter autem neq; substāntiā prima: nam substāntiā prima est substāntiā indiuidua, & sic esset nugatio eum additur indiuiduum supra substāntiā in definitione personę, inconuenienter ergo substāntiā ponitur in definitione personę.

¶ Præ. nomen substāntiæ propinquius esse vī personę, quā substāntiā. Dicimus. n. in Deo tres substāntiās, sicut & tres personas: non autē dicimus tres substāntiās, sed unam. Magis ergo debuit persona per substāntiā, quā p̄ substāntiā defini.

¶ Præ. Quod ponitur in definitione tamquā ge-

nus, multiplicato definito multiplicatur, plures homines sunt plura animalia: sed in Deo sunt tres personę, non autē tres substāntię. ergo substāntiā debet poni in definitione personę quasi genus.

¶ Præ. Rationale est differentia animalis, sed persona inuenitur in his quę nō sunt animalia, sicut in angelis & in Deo, ergo rōnale non debuit poni in definitione personę.

¶ Præ. Natura est tñ in rebus mobilibus, est tñ principū motus, ut dī in secundo physica. sed est tñ in rebus mobilibus, quā in immobilibus, ergo conuenientius fuit in definitione personę ponere essentiam quā naturam. cum ē persona animatur tam in rebus mobilibus, quā in immobilibus. est enim in hominibus, in angelis, & in Deo.

¶ Præ. Definitio dē conuerti cum definitione. Non autem omne quod est rationalis nature indiuidua substāntiā, est persona. Essentia. n. diuina secundum quod est essentia non est persona, alioquin esset Deo vna persona: sicut est vna essentia. ergo inconuenienter definitur persona definitione personę.

¶ Præ. Humana natura in Christo est rōnalis nature indiuidua substāntiā, neq; .n. est accidens, neq; uniuersalis substāntiā, neque irrationalis nature, tñ humana natura in Christo est personę. Sequitur enim q̄ persona diuina q̄ assumptis humanā naturam, assumptis humanā personā: & sic esset in Christo due personę, scilicet diuina assumēs, & humana sumpta, qđ est heresis Nestorianę. Non ergo in indiuidua substāntiā rationalis nature est persona.

¶ Præ. Aīa separata a corpore p̄ morte, nō dī persona: & tñ est rationalis nature indiuidua substāntiā. Nō ergo hæc est cōueniēs definitio personę.

RESPON. Dicendū, quod rōnabiliter, sicut premisis patet indiuiduū in genere substāntię speciale nomē sortitur: quia substāntiā ex propriis principis indiuiduatur, & non ex alio extraneo, sicut accidens ex subiecto. Inter indiuidua Et substāntiarum rōnabiliter indiuiduū in rōnali nature, sicut nosē nominatur: quia ipsius est proprie & vere proprie agere, sicut supra dictū est. Sicut ergo hoc nomen hypostasis s̄m græcos, vel substāntiā prima s̄m nos, est speciale nomē indiuidui in genere substāntiæ: ita hoc nomen persona, est speciale nomen indiuidui rōnalis nature. Vtraque ergo specialiter sub nosē persona continetur. Et iō ad ostendendū quod est specialiter indiuiduum in genere substāntiæ, qđ quod est substāntiā indiuidua: ad ostendendū uero quod est specialiter in rōnali nature, dicitur rōnalis nature: per hoc ergo quod dicitur rōnalis nature excluduntur a ratione personę accidentia: quorum nullum potest dici persona: per hoc uero quod dicitur indiuidua, excluduntur genera & species in genere substāntiæ, quę ē personę dici non possunt per hoc uero quod additur, rationalis nature, excluduntur inanimata corpora, plantę, & bruta, quę personę non sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in substāntiā particulari est tria considerare. Quorum unum est natura generis & speciei in singularibus existens: secundum est modus existendi talis nature, ut in singulari substāntiā existit natura generis & speciei, ut propria huic indiuiduo, & non ut modus cōmunis: tertium est principium ex quo causatur talis modus existendi. Sicut autē natura in se considerata cōmunis est, ita & modus existendi nature: enim inuenit natura hōis existens in rebus, nisi in quo singulari indiuidua. Nō. n. est homo qui sit aliq; homo, nisi s̄m opinionē Platonis qui...

ante med. si de trinitate.

In 3. pag. 2 prin. li.

In 7. com. 53. no. 3. ar. pcc.

In 7. com. 53. & sequent.

nebat vniuersalia separata. Sed principiu talis mo- di existendi, quod est principium indiuiduationis, nō est cōe, sed aliud est in isto, & aliud in illo, hoc enim singulare indiuiduatur per hanc materiam, & illud per illam. Sicut ergo nomen quod significat naturam, est cōe, & definibile, vt homo vel animal, ita nomē q̄ significat naturam cum tali modo existendi, vt hypostasis vel persona. Illud vero nomen, quod in sua significatione includit determinatum indiuiduationis principium, non est cō mune, nec definibile, vt Sortes & Plato.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ non solū intētio singularitatis est cōis omnib. indiuiduis substantijs, sed et natura generis cum tali modo existendi. Et hoc modo significat hoc nomen, hypostasis natura generis substantiæ vt indiuiduatā, hoc aut nomen persona solum naturā rōnalem sub tali modo existendi. Et pp hoc neque hypostasis neq; psona est nomen intentionis, sicut singulare vel indiuiduū, sed nomen rei tñi, non autem rei, & intentionis simul. Vnde patet solutio ad 3. & 4.

AD V. Dicendū, q̄ quia essentielles rerum dñia sunt ignota frequenter, & innominata, oportet iterum vti accidentalib. dñijs ad substantiales dñias designandas, sicut docet Phil. in 8. Metaph. Et hoc modo indiuiduum ponitur in definitione psonæ, ad designandum indiuiduale modum essendi.

AD VI. Dicendū, quod cum diuiditur substantia in primam, & secundam, non est diuisio generis in species, cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima: sed est diuisio generis s̄m diuersos modos essendi. Nam secūda substantia significat naturam generis s̄m se absolutam, prima vero substantia significat eam, vt indiuidualiter subsistentem. Vnde magis est diuisio analogi quam generis. Sic ergo persona continet quidem in genere substantiæ, licet non vt species: sed vt specialem modum existendi determinans.

AD VII. Dicendū, q̄ quidam dicunt, q̄ substantia ponitur in definitione personæ, prout significat hypostasis: sed cum de rōne hypostasis sit indiuiduum, s̄m quod opponitur cōitati vniuersalis vel parti, quia nullum v̄se nec aliqua pars, vt manus vel pes, potest dici hypostasis. Vltimus de rōne psonæ est indiuiduum secundum quod opponit cōitati assumptibilis, dicunt. n. quod humana natura in Christo est hypostasis, sed non persona. Et ideo ad excludendum assumptibilitatem additur indiuiduum in definitione personæ. Sed hoc v̄ esse intentionem Boetij qui in lib. de duab. naturis per hoc quod d̄f indiuiduum excludit vniuersalia a rōne personæ. Et ideo melius est vt dicatur, q̄ substantia non ponitur in definitione psonæ pro hypostasi: sed pro eo quod est cōe ad substantiā primam quæ est hypostasis, & substantiam secundā, & diuiditur in vtraque. Et sic illud cōe per hoc q̄ additur indiuiduum, d̄hitur ad hypostasis, vt idē sit dicere substantia indiuidua rationalis naturæ, ac si diceretur hypostasis rationalis naturæ.

AD VIII. Dicendū, quod s̄m prædicta ratio non procedit, quia substantia accipitur non p hypostasis, sed pro eo quod est cōe ad omnem substantiæ acceptionem. Si tamen acciperetur substantia pro hypostasi, adhuc ratio non sequeretur: substantia enim quæ est hypostasis, propinquius se habet ad personam quā substantia, cum tamen persona dicat aliquid subiectum, sicut substantia prima, & non solum sicut subsistens vt substantia. Sed quia nomen substantiæ refertur etiā apud latinos

A ad significationem essentia, ideo ad vitandum errorem non dicimus tres substantias, sicut tres subsistentias: græci vero apud quos est distinctum nomen hypostasis a nomine ouisæ, indubitanter in Deo tres hypostases consentur.

AD IX. Dicendū, q̄ sicut dicimus in Deo tres personas, ita possumus dicere tres substantias indiuiduas, vnam tamen substantiam quæ est essentia.

AD X. Dicendū, q̄ rōnale est dñia animalis, secundum quod rō qua sumitur, significat cognitionem discursiuam, qualis est in hominib. nō autem in angelis nec in Deo. Boetius autem sumit rōnale communiter pro intellectu, quod dicimus continere Deo, & angelis, & hominibus.

AD XI. Dicendū, quod natura in definitione personæ non accipitur prout est principium motus, sicut definitur à Phil. in 2. Phys. sed sicut definitur à Boetio in lib. de duab. naturis, quod natura est vnum quodque informans specifica dñia. Et quia dñia complet definitionem, & determinat definitum ad speciem, ideo nomen naturæ magis competit in definitione personæ, quæ specialiter in quibusdam substantijs inuenitur, quam nomen essentia, quod est communissimum.

AD XII. Dicendū, quod indiuiduum in definitione personæ sumitur pro eo, quod non p̄dicat de pluribus. Et secundum hoc essentia diuina non est indiuidua substantia secundum prædicationē, cum prædicetur de plurib. personis licet sit indiuidua secundum rem: Richardus tamen de S. Victore corrigens definitionem Boetij, secundū quod persona in diuinis accipitur, dixit quod persona est diuine nature incommunicabilis existentia, vt per hoc quod dicitur incommunicabilis, essentia diuina, persona non esse ostenderetur.

AD XIII. Dicendū, quod cum substantia indiuidua sit quoddā completum p se existens, humana natura in Christo, cum sit assumpta in personā diuinā, non potest dici substantia indiuidua, q̄ est hypostasis, sicut nec manus, nec pes, nec aliquid eorum, quæ non subsistunt per se ab alijs separata. Et propter hoc non sequitur quod sit persona.

AD XIV. Dicendū, q̄ anima separata est pars rationalis naturæ, s. humanæ, & non tota natura rationalis hominis, & ideo non est persona.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Deo possit esse persona.

TERTIO quaeritur vtrū in Deo possit esse persona. Et v̄ quod non. Sicut enim dicit Boetius in lib. de duab. naturis, nomen personæ sumitur à personando, quia homines laruati personæ dicebantur, quia in comedijs vel tragedijs aliquid personabant: sed esse laruatum non competit Deo, nisi forte metaphorice, ergo nomen personæ non potest dici de Deo, nisi forte metaphorice.

¶ 1. Præ. Sicut dicit Damasc. de nullo eorum quæ dicuntur de Deo possumus scire quid est, prout ei conueniunt: sed de persona scimus quid est per definitionem præmissam. ergo persona non competit Deo ad minus scdm definitionem prædictam.

¶ 2. Præ. Deus non est in aliquo genere: cum n. sit infinitus, sub nullius generis terminis comprehendit potest, persona aut significat aliquid quod est in genere substantiæ, ergo psona Deo non conuenit.

¶ 3. Præ. In Deo nulla est compositio: sed persona significat aliquid compositū. Singulare. n. humanæ nature, quod est psona, est maxime compositio nis, partes etiam definitionis personæ demonstrat personā esse cōpositā. Nō est ergo in Deo psona.

Quæst. dñs. Thomæ. L. 2. ¶ 5. Præ.

D. 147. Loco citato in arg. 1.

Boetius in 2. pag. a principio libri.

Lib. 4. de tri. c. 18. & 23.

In 3. pag. a primo lib.

Lib. 1. c. 1. 2. & 4.

Ar. præced. Ar præced.

¶ 5 Præter. In Deo nulla est materia: principium autem individuationis materia est. Cum ergo persona sit substantia individua, non potest a Deo convenire.

¶ 6 Præter. Omnis persona est subsistentia: sed Deus non potest dici subsistentia, quia non existit sub aliquo. ergo non est persona.

¶ 7 Præter. Persona sub hypostasi continetur: sed in Deo non potest esse hypostasis, quia non est in eo aliquid accidens, cum hypostasis dicat subiectum accidentis, ut supra dictum est. ergo in Deo non est persona.

SED CONTRARIUM apparet per Athanasium in symbolo. Quicumque vult &c. & per Augustinum in 7. de Trin. & per communem ecclesiam usum, quæ Spiritu sancto edocita non potest errare.

RESPON. Dicendum, quod persona, sicut dictum est, significat quandam naturam cum quodam modo existendi. Natura autem, quam persona in sua significatione includit est omnium naturarum dignissima scilicet natura intellectualis sui generis sui. Similiter etiam modus existendi, quem importat persona, est dignissimus. ut scilicet aliquid sit se existens. Cum ergo omne quod est dignissimum in creaturis, Deo sit attribucendum, convenienter nomen personæ Deo attribui potest, sicut & alia nomina, quæ proprie dicuntur de Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in nomine aliquo est duo considerare. scilicet illud ad quod significandum nomen imponitur, & illud a quo imponitur ad significandum. Frequenter nomen imponitur ad significandum rem aliquam ab aliquo accidente, aut actu, aut effectu illius rei, quod tamen non sunt principaliter significata per illud nomen, sed potius ipsa rei substantia vel natura, sicut hoc nomen lapis sumitur a læsione pedis, quam tamen non significat, sed potius corpus quoddam in quo tale accidens frequenter invenitur. unde iohannes pedis magis pertinet ad etymologiam huius nominis lapis, quam ad eius significationem. Quod ergo illud ad quod significandum nomen imponitur Deo non competit, sed aliqua proprietas eius in similitudinem quandam, tunc illud nomen de Deo metaphorice dicitur, sicut Deus nominatur leo, non quia natura illius animalis Deo conveniat, sed pro fortitudine que in leone invenitur. Quod vero res significata per nomen Deo convenit, tunc illud nomen proprie de Deo dicitur, sicut bonum, sapiens, & huiusmodi, licet etiam sique illud a quo tale nomen imponitur non conveniat Deo. Sic ergo licet personare ad modum larvati hominis, a quo impositum fuit nomen personæ, Deo non conveniat, tamen illud quod significatur per nomen, scilicet subsistens in natura intellectuali, competit Deo. Et propter hoc nomen personæ proprie sumitur in divinis.

AD II. Dicendum quod tam nomen personæ quam definitio de persona data, si recte intelligatur, convenit Deo, non tamen ita, quod sit definitio eius, quia plus est in Deo, quam significetur per nomen. Unde id quod Dei est, per rationem nominis non definitur.

AD III. Dicendum, quod licet Deus non sit in genere substantiæ tanquam species, pertinet tamen ad genus substantiæ, sicut generis principium.

AD IIII. Dicendum, quod accidit personæ in quantum huiusmodi quod sit composita, ex hoc quod complementum, vel perfectio quæ requiritur ad rationem personæ, non invenitur statim in uno simplici, sed requirit adunationem multorum, sicut in hominibus patet, in Deo autem cum summa simplicitate est summa perfectio. & ideo est ibi persona absque compositione. Partes vero possunt in definitione

personæ, non ostendunt aliquam compositionem personæ, nisi in substantiis materialibus individui aut cum sit negatio, per hoc quod substantiæ additur nullum compositio importatur. Unde remanet sibi sola compositio individui substantiæ, in hypostasis ad naturam. Quæ duo in substantiis immaterialibus, secundum rem sunt idem omnino.

AD V. Dicendum, quod rebus materialibus quibus forma non sunt per se subsistentes, sed materiæ inherentes, oportet quod principium individuationis sit ex materia, forme vero immaterialis cum sint per se subsistentes, ex seipsis individuantur. Ex hoc enim quod aliquid est subsistens, habet quod de pluribus prædicari non potest. Et ideo nihil prohibet in rebus immaterialibus substantiam individuum, & personam inveniri.

AD VI. Dicendum, quod licet in Deo non sit compositio, ut in eo aliquid sub alio intelligi possit, tamen secundum intellectum nostrum scilicet accipimus esse eius, & substantiam ipsius subesse esse existentem, ut huic subsistens dicitur. Vel dicitur quod licet sub esse a quo imponitur vocabulum subsistendi, Deo non conveniat, tamen per se esse ad quod significandum imponitur, competit ei.

AD VII. Dicendum, quod licet in Deo non sunt accidentia, sunt tamen in eo proprietates personales, quibus hypostases subsistant.

ARTICULUS IIII.

Utrum hoc nomen persona in divinis significet relationem vel aliquid absolutum.

QVARTO queritur utrum hoc nomen personæ in divinis significet relationem vel aliquid absolutum. Et ut quod significet aliquid absolutum. Dicitur enim Augustinus in 7. de Trin. quod cum beatus annes dicit, Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater Verbum, & Spiritus sanctus, & quæretur quid tres essent, responsum est, quod sunt tres personæ: sed quid querit de essentia. ergo hoc nomen persona in divinis significat essentiam.

¶ 2 Præter. In eodem lib. Augustinus dicit quod idem est Deo esse quod personam esse: sed esse in divinis significat essentiam, & non relationem. ergo & persona

¶ 3 Præter. Augustinus dicit ibidem. Ad se proprie dicitur persona, non ad alium, vel Spiritum sanctum, sicut ad se dicitur Deus, & magnus, & bonus, & nullus: sed hæc omnia essentiam significant, & non relationem. ergo & persona.

¶ 4 Præter. Augustinus ibidem dicit, quod quamvis dicitur est illis, Pater, & Filio, & Spiritu sancto nomine essentia, ut singulus quisque dicitur essentia, illis tamen esse personæ vocabulum. Sed relatio in divinis non est esse, sed distinctio. ergo persona in divinis non significat relationem: Sed dicitur quod persona est commune ratione & non rei in divinis.

¶ 5 Sed in divinis non est esse, unde Augustinus in eodem libro improbat opinionem illorum, qui dicebant quod essentia in divinis est sicut genus, sicut species, persona vero sicut species vel individua. Quod autem est esse ratione & non rei commune per modum universalis. ergo persona non est commune in divinis ratione tantum, sed esse, & ita non potest significare relationem.

¶ 6 Præter. Nullum nomen significat res diversarum generum, nisi equivoce, acutum enim equivoce dicitur in saporibus & magnitudinibus. manifestum est autem quod persona in Angelis, & hominibus, non significat relationem: sed aliquid absolutum. Si ergo in Deo significet relationem, est equivoce dictum.

Art. 7. huius
quæst.
Lib. 7. ca. 6.
to. 3.
Vide 1. par
9. 29. ar. 3.

D. 9. 26.

D. 464.

¶ 7 Præter

¶ 7 Præ. Quod accidit rei significata p nomē, est extra significationē nominis, sicut extra significationē hoīs est albu, quod accidit hoī. Res autē significata p hoc nomen persona, est substantia inditua ronalis naturæ, quia rō quā significat nomē, est definitio, secundū Phil. in 4. Metaph. substantiæ autem tali accidit ad aliud referri. Relatio ergo est extra significationem huius nominis persona.

¶ 8 Præ. Nullū nomē pōt intelligi de aliquo vere p̄dicari, cui non intell̄r conuenire res significata p nomen, sicut nec pōt intelligi esse homo, qđ itell̄r non esse aīal ronale mortale. Iudæi autē, & pagani confitentur Deū esse p̄sonā, non tñ confitentur in eo relationes, quas nos ponimus s̄m fidem. ergo hoc nomen persona in diuinis non significat huiusmodi relationes. Sed dicendum, qđ Iudæi & Pagani erroneam habent opinionē de Deo. Vnde ex eorum opinione non potest accipi argumentum.

¶ 9 Sed 3, error opinionis non variat nominis significationem. nec ēt veritas. Si ergo apud errātes de Deo hoc nomen p̄sona non significat relationē, nec etiā significabit apud recte sentientes de Deo.

¶ 10 Præ. Voces s̄m Phil. sunt signa intellectūū. Intell̄s. n. qui concipitur ex hoc noīe persona, est in intell̄u substantiæ primæ. ergo hoc nomen persona significat substantiam primā, qua nihil est magis absolutum, cum sit per se existens. ergo hoc nomen persona, non significat relationem: sed aliqd absolutum. Sed dicendum, qđ hoc nomē persona, significat relationem per modum substantiæ.

¶ 11 Sed 3, hæc propositio est immediata, Nulla relatio est substantia, sicut & hæc, nulla q̄ritas est substantia, sicut patet per Phil. in 1. Posteriorum. Si ergo hoc nomē p̄sona significat substantiā, vt probatū est, ipossibile est qđ significatū eius sit relō.

¶ 12 Præ. Opposita non p̄nt verificari de eodem: sed esse p se, & esse ad aliud, sunt opposita. Si ergo quod significatur nomine personæ, est substantia quæ est ens per se, impossibile est qđ sit ad aliquid.

¶ 13 Præ. Omne nomen significans relationem, refertur ad aliquid quod consignificat, sicut Dominus, & seruus: sed patet quod hoc nomen persona non refertur ad aliud. ergo non significat relationem, sed aliqd absolutum.

¶ 14 Præ. Persona d̄r quasi p se vna, vnitas autē in diuinis p̄inet ad essentiā. ergo hoc nomē p̄sona significat essentiā, & nō relōnē. Sed dicēdū, qđ hoc nomē significat vnū distinctū, & qđ distinctio in diuinis est per relationē, ideo significat relationē.

¶ 15 Sed 3, Filius, & Spiritus sanctus d̄r distinguī in diuinis s̄m modum originis: nam filius p̄cedit per modum intell̄s, vt verbum: sed Spiritus sanctus per modum voluntatis, vt amor. Non ergo p̄ solas relationes est distinctio in diuinis, & sic non oportet quod persona relationem significet.

¶ 16 Præ. Si relatio in diuinis est distinguens, p̄sona autem est quid distinctum non distinguens, nō significabit relationem nomen persona.

¶ 17 Præ. Relationes in diuinis dicuntur esse proprietates, persona autem significat aliquid subst̄as proprietati. Non ergo significat relationem.

¶ 18 Præ. Quatuor sunt relationes in diuinis, s̄paternitas, filiatio, processio, cōis spiratio: innascibilitas. n. quæ est quinta notio, nō est relatio: sed hoc nomen persona nullam harum significat. Si enim significaret paternitatem, non diceretur de filio: si filiationem, non diceretur de patre: si autem processionem Spiritus sancti, non diceretur neque de patre neque de filio: si vero communem spiratio-

A nem, non diceretur de Spiritu sancto. Non ergo significat relationem hoc nomen persona.

SED CONTRA, Boetius dicit in lib. de Tripl. oē nomen ad personas pertinet, relationem significat: sed nullum nomen magis pertinet ad personas, quam hoc nomen persona. ergo hoc nomen persona relationem significat.

¶ 2 Præ. Sub persona in diuinis continentur pater, & filius, & Spiritus sanctus: sed hæc nomina relationem significant. ergo & nomen persona.

¶ 3 Præ. Nullum absolutum distinguitur in diuinis: sed persona distinguitur. ergo non est absolutum, sed relatiuum.

RESPON. Dicendū, qđ hoc nomen persona h̄t cōe cum nominib. absolutis in diuinis, qđ de qualibet persona p̄dicatur, nec s̄m nomen ad aliud refertur, cum nominib. vero relationem significatib. qđ distinguitur, & pluraliter p̄dicatur, & ideo v̄ qđ vtraque significatio, & relatiui, & absoluti p̄tineat ad personam. Qualiter autē vtraque significatio ad nomen persone p̄tineat, est diuersimode a diuersis assignatum. Dicunt. n. quidam, quod d̄ persona significat vtrunque, sed per modum æquiuocationis. Dicunt. n. quod hoc nomen persona q̄tū est de se, absolute significat essentiā tam in singulari, q̄ in plurali, sicut hoc nomen Deus, aut bonus, aut magnus: sed pp̄ insufficientiam nominum ad loquendū de Deo, accommodatū est hoc nomen Persona a sanctis patrib. in Niceno cōcilio, vt q̄nq; possit sumi pro relatiuo, & p̄cipue in plurali, cum dicimus quod p̄r, & filius & Spiritus sanctus sunt tres personæ, vel cū termino partitiuo adiuncto, vt cū d̄r alia est persona patris, alia filij: vel cum d̄r, filius est alius a patre in persona: in singulari autē cū absolute p̄dicatur, pōt indifferentē significare essentiā vel personam, vt cum d̄r, p̄r est persona, vel filius est persona. Et hæc v̄ esse opinio Magistrī in primo Sententiarum: sed non v̄ sufficienter dicit. Non enim absque rōne ex propria significatione nominis sumpta, sancti patres diuinitus inspirati, hoc nomen inuenerunt ad confessionem veræ fidei exprimendam. Et p̄cipue quia dedissent occasionē erroris dicendo tres personas, si hoc nomen Persona significat essentiā absolute, & iō alij dixerunt qđ simul significat essentiā, & relationē: sed non equaliter, sed vnum in recto, & aliud in obliquo. Quorū quidā dixerunt, quod significat essentiā in recto, & relationē in obliquo: quā autē econuerso. Sed neutri dubitationem soluunt, quia si essentiā in recto significat, non deberet pluraliter p̄dicari: si vero relationē, nō deberet ad se dici, nec de singulis p̄dicari, & ideo alij dixerunt quod significat vtrūq; in recto. Quorū quidā dixerunt quod significat essentiā, & relationē ex equo, & neutrum circa aliud ponit. Sed hoc nō est intelligibile, quia quod non significat vnum, nihil significat. Vnde oē nomen significat vnū in vna acceptione, vt dicit Phil. in 4. Metaph. & ideo alij dixerunt quod relatio ponitur circa absolutū. Quod quidem difficile est videre, cum relationes non determinant essentiā in diuinis. & ideo alij dixerunt quod non significat absolutū sine substantiā, qđ est essentiā, sed quæ est hypostasis, hoc. n. relatione determinatur. Quod quidē verū est, sed per hoc dictum nihil nobis manifestat. Minus. n. est nobis manifestū nomen hypostasis, vel substantiæ, qđ nomen persona. Et ideo ad euidentiā huius qōnis, sciendum quod propria ratio nominis est, quam significat nomen secundum

A medio li. de trin.

Vide 1. par. q. 29. art. 4.

Et 1. dist. 24. art. 3. & dist. 62. q. 1. art. 1.

Lib. 1. sent. dist. 25.

Lib. 4. com. 10. to. 3.

Lib. 4. com.
18. to. 3.

Phil. in 4. Metaph. Id autem, cui attribuitur nomē, si sit recte sumptum sub re significata p nomē, sicut determinatū sub indeterminato, dī supponi p nomen: si autē non sit recte sumptum sub re nois, dī copulari per nomen, sicut hoc nomen animal significat substantiam animatam sensibile, & albi significat colorem disgregatiuum visus. Homo vero recte sumitur sub rōne aīalis, sicut determinatum sub indeterminato. Est. n. homo, substantia animata sensibilis, tali anima, s. rōnali, sub albo vero quod est extra essentiam eius, non directe sumit. Vnde homo supponitur nomine animalis, copulatur vero noie albi. Et quia inferius qd supponit per nomen cōe, se habet ad cōe sicut determinatū ad indeterminatum, id quod erat suppositum fit significatum, determinatione apposita ad cōe, ani mal. n. rōnale significat hominem. Sed sciendū, qd aliqd significat dupliciter, vno modo formaliter, & alio modo materialiter. Formaliter quidem significatur per nomen id, ad quod significandum nomen est principaliter impositum, quod est rō nominis, sicut hoc nomen homo, significat aliqd cōpositum ex corpore, & anima rōnali, materialiter vero significatur per nomen, illud, in quo talis rō saluatur, sicut hoc nomen, Homo, significat aliquid habens cor & cerebrum, & huiusmodi partes, sine quib. non pōt esse corpus animatū anima rōnali. Secundum hoc ergo dicendum est, qd hoc nomen Persona, cōiter sumpta, nihil aliud significat, qd substantiam indiuiduam rōnalis naturae. Et quia sub substantia indiuidua rōnalis naturae continetur substantia indiuidua, i. incōdicabilis, & ab alijs distincta tam Dei, qd hois, qd ēt Angeli, oportet, qd persona diuina significet subsistens distinctum in natura diuina, sicut persona humana significat subsistens distinctum in natura humana, & hec est formalis significatio tam personae diuinae, qd personae humanae: sed quia distinctum subsistens in natura humana, non est nisi aliquid p indiuidualem materiam indiuiduatū, & ab alijs diuersum: ideo oportet qd hoc sit materialiter significatum, cum dī persona humana. Distinctum vero incōdicabile in natura diuina, non pōt esse, nisi relatio, quia oē absolutū est cōe, & indistinctū in diuinis: relatio autē in Deo est idem s. m. rem, quod eius essentia. Et sicut essentia in Deo idē est, & habens essentia, vt deitas & Deus, ita idem est relatio, & quod p relationem refertur. Vnde sequitur qd idē sit relatio, & distinctū in natura diuina subsistens. patet ergo qd persona cōiter sumpta, significat substantiam indiuiduam rōnalis naturae, persona vero diuina, formalis significatione, significat distinctū subsistens in natura diuina. Et quia hoc non pōt esse, nisi relatio vel relationum, ideo materiali significatione significat relationē, vel relatiuū. Et pp hoc pōt dici qd significat relationē p modū substantiae, non qd est essentia, sed qd est hypostasis, sicut & relationem significat, non vt relationē, sed vt relatiuū, i. vt significat hoc nomine, Pater, non vt significatur hoc nomine, pateritas. Sic. n. relatio significata includit oblique in significatione personae diuinae, quae nihil aliud est, qd distinctum relatione subsistens in essentia diuina.

Lib. 7. de tri.
6. to. 3.

Ad primum ergo dicendum, qd quid non solū querit de essentia, sed quandoque etiam de supposito, vt quid narat in mari, piscis. Et sic ad quid respondendum est per nomen, persona.

Ad II. Dicendum, qd propter modum significandi huius nominis persona, dicit Aug. Idem est Deo esse, quod personā esse. Non enim significat

per modum relationis, sicut pater & filius.

Ad III. Dicendum, quod hoc prouenit ex formali significatione personae, quod ad se dicitur, & ad aliud non refertur.

Ad IIII. Dicendum, quod essentia est communis re in diuinis, sed persona secundum rationem tantum, sicut & hoc nomen relatio.

Ad V. Dicendum, quod in diuinis nihil est diuersificatum s. m. esse, cum ibi sit tantum vnum esse, hoc autem est contra rationem vniuersalis. ideo non est ibi vniuersale, licet sit ibi vnum secundum rationem, & non secundum rem.

Ad VI. Dicendum, qd hoc qd persona aliud significat in Deo, & in homine, pertinet ad diuersitatem suppositionis, magis qd ad diuersam significationem huius cōis, qd est persona. Diuersa autē suppositio non facit aequiuocationē, sed diuersa significationem.

Ad VII. Dicendum, qd licet relatio accidat ei, qd significatur cōiter per hoc nomen persona, non tamen accidit personae diuinae, sicut ostensum est.

Ad VIII. Dicendum, quod obiecto illa procedit de formali significatione nominis, & non de materiali. Et similiter dicendum ad nonum.

Ad X. Dicendum, qd substantia prima dī absoluta, quali ab alio non dependens, relatiuū autē in diuinis nō excludit absolutū, qd ē ab alio nō dependens, sed excludit absolutū quod ad aliud nō refertur.

Ad XI. Dicendum, qd ista propositio, Nulla relatio est substantia, est immediata, si accipitur relatio, & substantia quae sunt in genere: dī sed Deus nonimitatur terminis alicuius generis, qd sed habet in se perfectiones omnium generum. Vnde nō distinguatur in eo secundum rem relatio, & substantiam.

Ad XII. Dicendum, qd p se existēs, opponit ad rō per se existens, non autem ei quod est ad aliqd.

Ad XIII. Dicendum, quod persona s. m. nomen ad aliud non refertur, propter modū quē significat.

Ad XIII. Dicendum, quod vnum in diuinis se habet cōiter ad essentiam, & relationem, dicimus a quod essentia est vna, & quod pater est vnus.

Ad XV. Dicendum, quod forte modus ille processionis diuersus, quo dī filius procedit p modū intellectus, Spiritus sanctus vero per modū voluntatis, non sufficit ad distinguendū personam Spiritum sanctū a filio, cum voluntas, & intellectus nō distinguantur personam in diuinis, si tñ cōcedat, quod hoc ad eorū distinctionē sufficit, manifestū est qd vterq; a patre p relationē distinguitur, prout vn? eorū procedit a pte vt genitus, alius vt spir. Et haec relationes constituunt eorum personas.

Ad XVI. Dicendum, qd sicut relatio significat, & distinguens in diuinis, ita relatum significat, & distinguitur. In Deo autē non est aliud relatio, & relatum, sicut nec essentia, & quod est, & id eo necessitudo, & distinctum in Deo differunt.

Ad XVII. Dicendum, quod proprietates in diuinis non est accidentales, sed est idem secundum modū ei cuius est proprietates: sed differt secundum modum intelligendi. Persona ergo non significat relationem prout est proprietates, sed prout est proprietati, & essentiae subsistens.

Ad XVIII. Dicendum, quod licet vniuersale possit esse pter singularia, pōt tñ intelligi, & per se sequens significari, & pp hoc sequitur si nō est aliud quod singulariū, quod non sit vte. Non tamen sequitur si non intelligitur aut significatur aliquo singularium, quod non intelligatur vel significatur vniuersale: hoc. n. nomen, Homo, non significat aliquem singularium hominum, sed solum hominem.

nem in communi. Et similiter hoc nomen, Persona, & si non significet paternitatem necq; filiationem neque communem spirationem, aut processionem, tamen significat relationem in communi, per modum iam dictam, sicut & hoc nomen relatio suo modo.

ARTICVLVS V.

Utrum numerus personarum sit in diuinis.

QUANTO quaeritur, utrum numerus personarum sit in diuinis. Et vñ q non. Dicitur. Boetius in lib. de Tri. Hoc vere vnum est, in quo nullus est numerus: sed Deus est verissime vnus. ergo in eo nullus est numerus. Sed dicendū, quod in Deo non est numerus simpliciter: sed numerus personarum.

¶ 2 Sed contra, semper ad fm quid, sequitur simpliciter qñ determinatio nō est diminuens. sequitur enim, Est homo albus. ergo est homo: sed nō sequitur, Est homo mortuus. ergo est homo: sed hoc quod dī numerus personarum, non est determinatio diminuens, cum persona sit quoddam cōpletissimū. ergo sequitur si est in diuinis numerus personarum, q sit ibi numerus simpliciter.

¶ 3 Præ. Vni opponitur multitudo, fm Philof. 10. Metaph. sed opposita non inunt eidem. Cū ergo in Deo sit summa vnitas, non potest in eo esse aliquis numerus, vel aliqua pluralitas.

¶ 4 Præ. Vbi cumque est numerus, ibi est pluralitas vnitarum: vbi autem sunt plures vnitates, ibi est multiplex esse: aliud enim est esse huius vnitatis, & aliud illius. Si ergo in Deo est numerus, oportet quod sit in eo multiplex esse, & ita multiplex essentia, quod pater esse falsum.

¶ 5 Sicut vnum est indiuisiū, ita multitudo non est sine diuisione: sed in Deo non potest esse aliqua diuisio, cum non sit ibi aliqua compositio: ergo non potest esse in diuinis aliquis numerus.

¶ 6 Præ. Omnis numerus habet partes: componitur enim ex vnitatibus: sed in Deo non sunt aliqua partes, cum non sit ibi compositio. ergo in Deo non est numerus.

¶ 7 Præ. Illud per quod creatura differt a Deo, non debet Deo attribui: creatura autem differt a Deo per hoc, quod in numero quodam constituta est, secundum illud Sap. 11. Omnia in numero, pondere, & mensura constituiti. Numerus ergo non debet poni in diuinis.

¶ 8 Præ. Numerus est species quantitatis: in Deo autem non est aliqua quantitas, propter quod si aliquid quantitatem significans in diuinam prædicationem venerit, mutatur in substantiam, vt dicit Boetius in lib. de Trin. Aut ergo numerus nullo modo est in diuinis, aut ad substantiam pertinet, quod est contra fidem.

¶ 9 Præ. Vbi cumque est numerus, ibi sunt numeri passiones, vt perfectum, & diminutum, multiplicatio & diuisio, & alia huiusmodi quæ consequuntur numerum: hæc autem in Deo esse non possunt. ergo in Deo non potest esse numerus.

¶ 10 Præ. Oīs numerus finitus est. quod ergo est infinitus, non est numerabile. ergo cū Deus sit infinitus, in eo non potest esse numerus. Sed dicendū, q Deus, & si est infinitus nobis, est tñ infinitus sibi.

¶ 11 Sed contra, verius competit Deo quod competit ei secundum seipsum, quàm quod competit ei secundum nos. Si ergo Deus est finitus sibi, infinitus autem nobis, verius est finitus, quàm infinitus, quod patet esse falsum.

¶ 12 Præ. Secundum Phil. in 10. Metaph. Numerus

A est multitudo mensurata per vnum: Deus est mensura non mensurata. ergo in Deo nō est numerus.

¶ 13 Præ. In omni natura q non differt a suo supposito, impossibile est multiplicari supposita illius naturæ, pp hoc enim impossibile est esse plures homines in vna natura humana, quia hic homo nō est sua humanitas. Et ideo multiplicatio idiuuorū i vna natura humana, cōsequit diuersitatē principiorum indiuidualū, q nō sunt de rōne naturæ cōis. In substantijs autē immaterialibus in quib. ipsa natura speciei est suppositum subsistens, non est possibile esse plura indiuidua vnus speciei: sed in Deo maxime est idem natura, & suppositum, quia ipsum esse diuinum quod est natura diuina, est subsistens. Impossibile est ergo quod in natura diuina sint plura supposita, vel plures personæ.

¶ 14 Præ. Persona est nomen rei. ergo vbi non est numerus rerum, non est numerus personarū: sed in Deo non est numerus rerum. Dicit enim Dam. q in diuinis pater, & filius & Spiritus sanctus, re quædem sunt vnum, ratione autē, & cogitatione differunt. ergo in Deo non est numerus personarum.

¶ 15 Præ. Impossibile est in aliquo vno esse rerū pluralitatem, abique rerum compositio: Deus autē vnus est. Si ergo in Deo sunt plures personæ, quod est esse plures res, sequitur quod in eo sit compositio, quod simpliciter diuinæ repugnat.

¶ 16 Præ. Absolutū pfectū est q relatiū: sed proprietates absolute. i. attributa essentialia, ut sapiētia, iustitia, & hmōi, nō cōstituūt i Deo plures psonas. ergo nec pprietates relatiue, vt pñitas, & filiatio.

¶ 17 Præ. Ea quib. aliqua ab inuicem distinguuntur, comparantur ad ipsa sicut differentia constitutiua ipsorum. Si ergo personæ in diuinis, relationibus distinguuntur, oportet q relationes sint quasi differentie constitutiua personarum, & ita in personis diuinis erit aliqua compositio, cū differentia adueniens generi constituat speciem.

¶ 18 Præ. Ea quæ distinguuntur per formas specie differentes, nec est specie differre, sicut homo, & equus differunt specie, sicut rōnale, & irrationale. pñitas autē, & filiatio sunt relationes specie differentes. ergo si personæ diuinæ solis relationibus distinguuntur, necesse est q specie differat, & ita non erunt vnus naturæ, quod est cōtra fidem.

¶ 19 Præ. Non est intelligibile q aliqua sint supposita diuersa, quorum est vnum esse: sed in diuinis non est nisi vnum esse. ergo impossibile est q sint ibi plura supposita, vel plures personæ.

¶ 20 Præ. Cū creatio sit proprie actio Dei, oportet q procedat a quolibet supposito diuinæ naturæ, impossibile est autē q hæc actio cum sit vna, proueniat à pluribus suppositis, quia vna actio non est, nisi ab vno agente. ergo impossibile est q diuinæ nature sint plura supposita, sine plures personæ.

¶ 21 Præ. Diuersitas proprietatū, non facit diuersa supposita in istis inferiorib. non. n. per hoc q hic est albus, & ille niger, est hoc suppositū humane nature aliud ab illo: sed per diuersitatem materiæ indiuidualis quæ est substantia indiuiduorū, hoc suppositū est aliud ab illo. Si ergo in diuinis nō est distinctio, nisi p proprietates relatiuas, impossibile est q sit ibi pluralitas suppositorū vel personarū.

¶ 22 Præ. Supreme creature sunt Deo similiores, quàm infime: in infimis autem creaturis sunt plura supposita in vna natura, nō autem in supremis, sicut in corporib. celestibus. ergo nec in Deo sunt plures personæ in vna natura.

¶ 23 Pr. Qñ tota pfectio speciei iuenitur i vno supposito, Quest. dis. Thomæ. L 4 posito,

Lib. c. xii.

posito, non sunt plura supposita illius naturae, sicut Phil. probat in 1. Co. & mun. q. est vnus tantu mundus, quia constat ex tota sua materia, tota autem perfectio diuinae naturae inuenitur in uno supposito. Non ergo sunt plura supposita, uel personae in una natura. Sed dicendum, quod ad plenitudinem gaudij requiritur quod sit consortium pluriu in diuina natura, quia nullius rei sine consortio potest esse iocunda possessio, ut dicit Boetius. Oportet etiam ad perfectionem amoris, ut unus diligat alterum quantum seipsum.

¶ 24. Sed contra, plenitudinem gaudij, & amoris hinc in alio, est eius qui non habet bonitatis sufficientiam in seipso. Vnde Phil. dicit in 9. Eth. q. mali qui non habent delectabile in seipsis, quaerunt cum alijs conuersari, boni autem quaerunt conuersari, secum quasi in seipsis causam iocunditatis habentes, diuina autem natura non potest esse absque sufficientia bonitatis, ergo cum vnum suppositu diuinae naturae habeat in se, omnem plenitudinem gaudij, & amoris, non pro hoc oportet ponere in diuinis plura supposita, uel plures personas.

SED CONTRA est, quod dicitur prima Ioan. vlt. Tres sunt qui testimonium dant in caelo, pater verbum & Spiritus sanctus.

¶ 2. Præter. Athanasius dicit in simbolo, Totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, ergo est in diuinis numerus personarum.

RESPON. Dicendum, q. pluralitas personarum in diuinis, est de his quæ fidei subiacet, & naturali ratione humana, nec inuestigari, nec sufficienter intelligi potest: sed in patria intelligendum expectatur, cum Deus per essentiam uidebitur uisione fidei succedente: sed tñ sancti patres propter instantiam eorum, qui fidei contradicunt coacti sunt & de hoc disserere, & de alijs quæ spectant ad fidem, modeste tñ & reuerenter absque cõprehendendi p̄sumptione. Nec talis inquisitio est inuulnitas, cum p̄ eam eleuetur animus ad aliquid ueritatis capiendum quod sufficiat ad excludendos errores. Vnde Hil. dicit in lib. de Tri. Hoc credendo, s. pluralitate personarum in diuinis, incipe, percurrere, persisteret: & si non perueniturum me sciam, tñ gratulabor p̄fecturum. Qui n. pic infinita prosequitur, & si nõ contingat aliquando, tñ proficiet procedendo. Ad manifestationem ergo aliqualem huius qõnis, & præcipue s̄m quod Aug. eam manifestat, considerandum est q. omne quod est perfectum in creaturis, oportet Deo attribui, secundum id quod est de ratione illius perfectionis absolute, non secundum modum quo est in hoc vel in illo. Non enim bonitas est in Deo, uel sapientia, secundum aliquod accidens, sicut in nobis, quàmuis in eo sit summa bonitas, & sapientia perfecta. Nihil autem nobilius, & perfectius in creaturis inuenitur, quàm intelligere, cuius signum est q. inter ceteras creaturas, intellectuales substantiæ sunt nobiliores, & s̄m intellectum ad Dei imaginem facte dicuntur. Oportet ergo q. intelligere Deo conueniat, & omnia quæ sunt de ratione eius, licet alio modo conueniat sibi quàm creaturis. De ratione autem eius quod est intelligere est quod sit intelligens, & intellectum.

Id autem quod est per se intellectum, non est res illa cuius notitia per intellectum habetur, cum illa quæque sit intellecta in potentia tantum, & sit extra intelligentem, sicut cum homo intelligit res materiales, ut lapidem, uel animal, aut aliud huiusmodi, cum tamen oporteat quod intellectum sit in intelligente, & unum cum ipso. Neque etiam in-

Lib. 9. c. 24. non potest a sine. 10. 3.

In suo simbolo quæque uult alius esse.

Lib. inter principium & medium.

Ansel. i monologio .c. 14. a medio.

D. 75.

Intellectum, per se est similitudo rei intellecte, per quam informatur intellectus ad intelligentium. Intellectus enim non potest intelligere, nisi secundu quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum q. est potentia, sed secundum q. fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intellectu, sicut intelligendi principium, ut calor est principium calcificationis, non sicut intelligendi terminus. Hoc est primo, & per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sicut lud sit definitio, siue aliqua enuntiatio, secundum q. ponitur duæ operationes intellectus in 3. de Anima. Hoc autem sic ab intellectu conceptum, & uerbum interius, hoc n. est quod significatur per uocem. Non enim uox exterior, significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere: sed conceptum intellectus, quo mediante, significat rem, ut cum dico, homo, homo est animal. Et quantum ad hoc non differunt intellectus intelligat se, uel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei, quod uoce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptu sui, quod uoce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, & intelligendo seipsum, intelligat omnia alia, oportet q. ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione eius quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere, intelligere diuinum quid, & quomodo est, sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio uerbi diuini, sicut neque conceptio uerbi humani. Possemus tñ scire quid sit, & quomodo non sit illud intelligere, per quod possumus scire dicitur uerbi conceptu a Deo, & uerbi conceptu ab intellectu nostro. Scimus enim primo q. in Deo est tñ unum intelligere, non multiplex, sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem, & quo intelligimus plantam, sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit se, & omnia alia. Et ideo intellectus n. conceptus multa uerba, sed uerbum conceptum a Deo & unum tantum. Iterum intellectus n. imperfectum plerumque intelligit, & seipsum, & alia intelligere autem diuinum non potest esse imperfectum. Vnde uerbum diuinum est perfectum, per se omnia representans: uerbu autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere, & aliud esse, & ideo uerbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu, in quantum est intellectus, non unum est: natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse eius. Vnde uerbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo quantum est existens. Et propter hoc uerbum conceptum habet eandem essentiam, & naturam, quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in re, inuenitib. dicitur genitum, & filius, uerbum diuinum dicitur genitum, & filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro, nec filius eius, nisi metaphorice. Sic ergo relinquitur, q. cum uerbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc, scilicet quod est ab eo, & est alterius naturæ, subtrahit a diuino uerbo naturæ differentia, ut ostensum est, relinquitur q. sit differentia secundum hoc solum, q. est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquitur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in diuinis non sunt accidentia, sed

Intellectus enim non potest intelligere, nisi secundum quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum quod est potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intellectu, sicut intelligendi principium, ut calor est principium calcificationis, non sicut intelligendi terminus. Hoc est primo, & per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sicut lud sit definitio, siue aliqua enuntiatio, secundum quod ponitur duæ operationes intellectus in 3. de Anima. Hoc autem sic ab intellectu conceptum, & uerbum interius, hoc n. est quod significatur per uocem. Non enim uox exterior, significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere: sed conceptum intellectus, quo mediante, significat rem, ut cum dico, homo, homo est animal. Et quantum ad hoc non differunt intellectus intelligat se, uel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei, quod uoce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptu sui, quod uoce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, & intelligendo seipsum, intelligat omnia alia, oportet q. ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione eius quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere, intelligere diuinum quid, & quomodo est, sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio uerbi diuini, sicut neque conceptio uerbi humani. Possemus tñ scire quid sit, & quomodo non sit illud intelligere, per quod possumus scire dicitur uerbi conceptu a Deo, & uerbi conceptu ab intellectu nostro. Scimus enim primo q. in Deo est tñ unum intelligere, non multiplex, sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem, & quo intelligimus plantam, sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit se, & omnia alia. Et ideo intellectus n. conceptus multa uerba, sed uerbum conceptum a Deo & unum tantum. Iterum intellectus n. imperfectum plerumque intelligit, & seipsum, & alia intelligere autem diuinum non potest esse imperfectum. Vnde uerbum diuinum est perfectum, per se omnia representans: uerbu autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere, & aliud esse, & ideo uerbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu, in quantum est intellectus, non unum est: natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse eius. Vnde uerbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo quantum est existens. Et propter hoc uerbum conceptum habet eandem essentiam, & naturam, quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in re, inuenitib. dicitur genitum, & filius, uerbum diuinum dicitur genitum, & filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro, nec filius eius, nisi metaphorice. Sic ergo relinquitur, q. cum uerbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc, scilicet quod est ab eo, & est alterius naturæ, subtrahit a diuino uerbo naturæ differentia, ut ostensum est, relinquitur q. sit differentia secundum hoc solum, q. est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquitur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in diuinis non sunt accidentia, sed

Intellectus enim non potest intelligere, nisi secundum quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum quod est potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intellectu, sicut intelligendi principium, ut calor est principium calcificationis, non sicut intelligendi terminus. Hoc est primo, & per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sicut lud sit definitio, siue aliqua enuntiatio, secundum quod ponitur duæ operationes intellectus in 3. de Anima. Hoc autem sic ab intellectu conceptum, & uerbum interius, hoc n. est quod significatur per uocem. Non enim uox exterior, significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere: sed conceptum intellectus, quo mediante, significat rem, ut cum dico, homo, homo est animal. Et quantum ad hoc non differunt intellectus intelligat se, uel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei, quod uoce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptu sui, quod uoce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, & intelligendo seipsum, intelligat omnia alia, oportet q. ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione eius quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere, intelligere diuinum quid, & quomodo est, sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio uerbi diuini, sicut neque conceptio uerbi humani. Possemus tñ scire quid sit, & quomodo non sit illud intelligere, per quod possumus scire dicitur uerbi conceptu a Deo, & uerbi conceptu ab intellectu nostro. Scimus enim primo q. in Deo est tñ unum intelligere, non multiplex, sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem, & quo intelligimus plantam, sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit se, & omnia alia. Et ideo intellectus n. conceptus multa uerba, sed uerbum conceptum a Deo & unum tantum. Iterum intellectus n. imperfectum plerumque intelligit, & seipsum, & alia intelligere autem diuinum non potest esse imperfectum. Vnde uerbum diuinum est perfectum, per se omnia representans: uerbu autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere, & aliud esse, & ideo uerbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu, in quantum est intellectus, non unum est: natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse eius. Vnde uerbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo quantum est existens. Et propter hoc uerbum conceptum habet eandem essentiam, & naturam, quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in re, inuenitib. dicitur genitum, & filius, uerbum diuinum dicitur genitum, & filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro, nec filius eius, nisi metaphorice. Sic ergo relinquitur, q. cum uerbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc, scilicet quod est ab eo, & est alterius naturæ, subtrahit a diuino uerbo naturæ differentia, ut ostensum est, relinquitur q. sit differentia secundum hoc solum, q. est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquitur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in diuinis non sunt accidentia, sed

Intellectus enim non potest intelligere, nisi secundum quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum quod est potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intellectu, sicut intelligendi principium, ut calor est principium calcificationis, non sicut intelligendi terminus. Hoc est primo, & per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sicut lud sit definitio, siue aliqua enuntiatio, secundum quod ponitur duæ operationes intellectus in 3. de Anima. Hoc autem sic ab intellectu conceptum, & uerbum interius, hoc n. est quod significatur per uocem. Non enim uox exterior, significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere: sed conceptum intellectus, quo mediante, significat rem, ut cum dico, homo, homo est animal. Et quantum ad hoc non differunt intellectus intelligat se, uel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei, quod uoce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptu sui, quod uoce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, & intelligendo seipsum, intelligat omnia alia, oportet q. ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione eius quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere, intelligere diuinum quid, & quomodo est, sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio uerbi diuini, sicut neque conceptio uerbi humani. Possemus tñ scire quid sit, & quomodo non sit illud intelligere, per quod possumus scire dicitur uerbi conceptu a Deo, & uerbi conceptu ab intellectu nostro. Scimus enim primo q. in Deo est tñ unum intelligere, non multiplex, sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem, & quo intelligimus plantam, sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit se, & omnia alia. Et ideo intellectus n. conceptus multa uerba, sed uerbum conceptum a Deo & unum tantum. Iterum intellectus n. imperfectum plerumque intelligit, & seipsum, & alia intelligere autem diuinum non potest esse imperfectum. Vnde uerbum diuinum est perfectum, per se omnia representans: uerbu autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere, & aliud esse, & ideo uerbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu, in quantum est intellectus, non unum est: natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse eius. Vnde uerbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo quantum est existens. Et propter hoc uerbum conceptum habet eandem essentiam, & naturam, quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in re, inuenitib. dicitur genitum, & filius, uerbum diuinum dicitur genitum, & filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro, nec filius eius, nisi metaphorice. Sic ergo relinquitur, q. cum uerbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc, scilicet quod est ab eo, & est alterius naturæ, subtrahit a diuino uerbo naturæ differentia, ut ostensum est, relinquitur q. sit differentia secundum hoc solum, q. est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquitur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in diuinis non sunt accidentia, sed

Intellectus enim non potest intelligere, nisi secundum quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum quod est potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intellectu, sicut intelligendi principium, ut calor est principium calcificationis, non sicut intelligendi terminus. Hoc est primo, & per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sicut lud sit definitio, siue aliqua enuntiatio, secundum quod ponitur duæ operationes intellectus in 3. de Anima. Hoc autem sic ab intellectu conceptum, & uerbum interius, hoc n. est quod significatur per uocem. Non enim uox exterior, significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere: sed conceptum intellectus, quo mediante, significat rem, ut cum dico, homo, homo est animal. Et quantum ad hoc non differunt intellectus intelligat se, uel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei, quod uoce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptu sui, quod uoce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, & intelligendo seipsum, intelligat omnia alia, oportet q. ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione eius quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere, intelligere diuinum quid, & quomodo est, sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio uerbi diuini, sicut neque conceptio uerbi humani. Possemus tñ scire quid sit, & quomodo non sit illud intelligere, per quod possumus scire dicitur uerbi conceptu a Deo, & uerbi conceptu ab intellectu nostro. Scimus enim primo q. in Deo est tñ unum intelligere, non multiplex, sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem, & quo intelligimus plantam, sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit se, & omnia alia. Et ideo intellectus n. conceptus multa uerba, sed uerbum conceptum a Deo & unum tantum. Iterum intellectus n. imperfectum plerumque intelligit, & seipsum, & alia intelligere autem diuinum non potest esse imperfectum. Vnde uerbum diuinum est perfectum, per se omnia representans: uerbu autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere, & aliud esse, & ideo uerbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu, in quantum est intellectus, non unum est: natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse eius. Vnde uerbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo quantum est existens. Et propter hoc uerbum conceptum habet eandem essentiam, & naturam, quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in re, inuenitib. dicitur genitum, & filius, uerbum diuinum dicitur genitum, & filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro, nec filius eius, nisi metaphorice. Sic ergo relinquitur, q. cum uerbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc, scilicet quod est ab eo, & est alterius naturæ, subtrahit a diuino uerbo naturæ differentia, ut ostensum est, relinquitur q. sit differentia secundum hoc solum, q. est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquitur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in diuinis non sunt accidentia, sed

vnaquaq; earum est realiter diuina essentia. Vnde & vnaquaq; earum est subsistens, sicut diuina essentia, vt sicut diuinitas est idem quod Deus, ita paternitas est idem quod pater, & per hoc pater idem quod Deus. Numerus ergo relationum, est numerus rerum subsistentium in diuina natura. Res aut subsistentes in diuina natura sunt diuinae personae, vt ex praecedenti articulo patet. Et propter hoc ponimus personarum numerum in diuinis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Boetius per verba illa intendit excludere numerum a diuina essentia: de hoc enim agit.

AD SECUNDUM dicendum, quod licet personae in quantum sunt subsistentes, non habeant, quod diminuant de ratione numeri, habent hoc tamen in quantum sunt relationes. Nam distinctio secundum relationes est minima, sicut & relatio minimum habet de ente, inter omnia genera.

AD TERTIUM dicendum, quod vnitates, & pluralitas attribuitur Deo non secundum idem: sed vnitates secundum essentiam, pluralitas secundum personas: vel vnitates secundum absolutam, pluralitas secundum relationes.

AD QUARTUM dicendum, quod cum pluralitas vnitatum ex aliqua distinctione causetur, vbi est distinctio secundum esse, oportet, quod vnitates secundum esse differant. Vbi autem est distinctio secundum relationes, oportet, quod vnitates ex quibus consistit pluralitas, solum relationibus abinuicem distinguantur.

AD QUINTUM dicendum, quod quilibet distinctio sufficit ad pluralitatem similem constituendam. Vnde sicut in Deo non est diuisio secundum absolutam, quia sine compositione esse non potest, sed solum distinctio relationum: ita non est in Deo pluralitas quantum ad absolutam, sed solum quantum ad relationes, vt iam dictum est.

AD SEXTUM dicendum, quod vnitates semper sunt partes numeri, si loquamur de numero absoluto quo numeramus: si autem loquamur de numero, qui est in rebus, tunc non est ratio totius, & partis in numero, nisi sicut inuenitur totus, & pars in rebus numeratis. Dicitur autem relationes in diuinis, non sunt partes, sicut paternitas & filio non sunt partes Sortis, quamuis sit pater, & filius diuersorum. Vnde nec vnitates relationum comparantur ad numerum relationum, ut partes.

AD SEPTIMUM dicendum, quod creatura differt a Deo in hoc, quod producit in numero essentialium principiorum: talis autem non est numerus personarum.

AD OCTAuum dicendum, quod numerus, qui est species quantitatis causatur ex diuisione continui. Vnde sicut quantitas continua est quid mathematicum, quia est separata a materia sensibili secundum rationem, & non secundum esse: ita & numerus, qui est species quantitatis, qui est subiectum arithmeticae, cuius principium est vnum, quod est prima mensura quantitatis. Vnde pater, quod hic numerus non potest esse in rebus immaterialibus, sed est in eis multitudo, quae opponitur vni quod conuertitur cum ente, quae quidem causatur ex diuisione formali, quae est per quasdam formas oppositas, vel absolutas, vel relativas. Et talis numerus est in diuinis.

AD NONUM dicendum, quod illae passionem consequuntur numerum, qui est species quantitatis, qui competit in diuinis, vt dictum est.

AD X. Dicendum, quod Deus est infinitus secundum perfectionem magnitudinis & sapientiae, & huiusmodi.

A di. Vnde in Psal. dicitur, quod sapientia eius non est numerus: sed processio in diuinis secundum quam multiplicatur persona diuina, non est in infinitum: non enim est immoderata diuina generatio, vt Augustinus in libro de Trinitate. Et ideo nec personarum numerus est infinitus.

AD XI. Dicendum, quod Deus dicitur esse finitus sibi, non quia cognoscat se esse finitum, sed quia ita comparatur ad se, sicut ad nos comparatur finita; in quantum comprehendit seipsum.

AD XII. Dicendum, quod illa definitio datur de numero secundum quod est in genere quantitatis, ad quod pertinet ratio mensurae.

AD XIII. Dicendum, quod in rebus creatis principia indiuiduantia duo habent, quorum vnum est, quod sunt principium subsistendi, natura enim cuius de se non subsistit, nisi in singularibus. aliud est, quod principia indiuiduantia supposita naturae cui abinuicem distinguuntur. In diuinis autem proprietates personales hoc solum habent, quod supposita diuinae naturae abinuicem distinguuntur, non autem sunt principium subsistendi diuinae essentiae. Ipsa enim diuina essentia est secundum se subsistens: sed e conuerso proprietates personales habent, quod subsistat ab essentia. Ex eo enim paternitas habet, quod sit res subsistens, quia essentia diuina cui est idem secundum rem, est res subsistens, ut inde sequatur, quod sicut essentia diuina est Deus, ita paternitas est pater. Et ex hoc est etiam, quod essentia diuina non multiplicatur secundum numerum ex pluralitate suorum suppositorum, & sicut accidit in istis inferioribus. Nam ex eo aliquid secundum numerum multiplicatur, ex quo subsistentiam habet. Licet autem diuina essentia secundum se ipsam (vt ita dicam) indiuiduetur quantum ad hoc quod est per se subsistere: tamen ipsa vna existente secundum numerum, sunt in diuinis plura supposita abinuicem distincta per relationes subsistentes.

AD XIV. Dicendum, quod si pater, & filius, & spiritus sanctus non res, sed solum ratione differunt, nihil prohibet vnum de altero predicari: sicut vestis, & tunica de se inuicem predicantur. & similiter pater est filius, & e conuerso, quod est heresis Sabelliana. Vnde dicendum est, quod pater, & filius, & spiritus sanctus sunt tres res, ut Augustinus dicit in libro de doctrina christiana, si tamen res pro re relativa accipiatur: si enim sumatur pro absoluto, sic sunt vna res, ut idem Augustinus dicit. Et hoc modo sumendum est, quod Damascenus dicit, quod sunt vnum re. Quod autem dicit, quod ratione tamen distinguuntur, e conuerso exponitur id est, relatione. Nam relatio & si per comparationem ad relationem oppositam distinctionem realem faciat in diuinis, tamen ab essentia diuina non differt, nisi ratione, cum hoc etiam relatio inter omnia genera debiliori modo res est.

AD XV. Dicendum, quod pluralitas rerum in diuinis, est pluralitas relationum subsistentium oppositorum, ex quo non sequitur compositio in diuinis. Nam relatio comparata ad essentiam diuinam, non differt re: sed ratione solum. unde non facit compositionem cum ipsa, sicut nec bonitas, nec aliud essentialium attributorum: sed per comparationem ad oppositam relationem est pluralitas rerum, non tamen compositio, quia relationes oppositae, in quantum huiusmodi, abinuicem distinguuntur. Compositio uero non est ex aliquibus distinctis, in quantum distincta sunt.

AD XVI. Dicendum, quod attributa essentialia nulla abinuicem habent oppositionem, sicut relationes. Et ideo licet subsistant sicut relationes, non tamen constituunt pluralitatem suppositorum abinuicem distinctorum.

In principijs indiuiduantibus duo haec an madueritas.

D. 1148.

L. i. ca. 5. vlt esse 10. vlt esse loco nunc dicto.

Loco citato in argu.

...e...
...n...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a...
...b...
...c...
...d...
...e...
...f...
...g...
...h...
...i...
...k...
...l...
...m...
...n...
...o...
...p...
...q...
...r...
...s...
...t...
...u...
...v...
...w...
...x...
...y...
...z...
...a

ffinctorum, cū pluralitas distinctionem sequatur: F
 distinctio vero formalis fit ex aliqua oppositione.

Ad xvii. Dicendum, q̄ in diuinis non differt, quod significatur per medium formā, & quod significatur per modum suppositi, vt diuinitas, & Deus paternitas, & pater. Et ideo non oportet, q̄ licet proprietates relatiuā sint quasi differentie cōstituentes personas, quod faciant compositionem aliquam cum personis constitutis.

Ad xviii. Dicendum, q̄ licet pater, & filius nō distinguatur ab inuicē: nisi paternitate, & filiatione, non tñ oportet, q̄ pater, & filius quasi specie differant in diuinis, quia paternitas, & filiatio sunt relationes s̄m speciem diuersā. Non enim ista relationes se habent ad diuinas personas, vt speciem dantes: sed magis vt supposita distinguentes, & constituentes. Illud autē quod se habet ad personas diuinas, vt speciem dās, est natura diuina, in qua filius est similis patri. Nā generans generat sibi similem s̄m speciem, non s̄m indiuiduales proprietates. Sicut ergo Sortes, & Plato licet non distinguerentur ad inuicem indiuidualiter, nisi albedine, & nigredine, quā sunt diuersa qualitates s̄m speciem, nō tñ specie differunt, quia id quod est species albo & nigro, non est species Sortis, & Platonis: ita nec sequitur, q̄ pater, & filius specie differant, propter differentiam paternitatis, & filiationis s̄m speciem licet in diuinis non possit proprie dici aliquid differre secundū speciem, cum non sit ibi species & genus.

Ad xix. Dicendum, q̄ nullo modo concedendum est, q̄ in diuinis sit nisi vnum esse: cū esse semper ad essentiam pertineat, & præcipue in Deo, cuius esse est sua essentia. Relationes autē, quæ distinguunt supposita in diuinis, non addunt aliud esse super esse essentiae, quia non faciunt compositionē cū essentia, vt dictum est. Omnis autē forma addens aliquod esse super esse substantiale, facit compositionem cum substantia, & ipsum esse est accidentale: sicut esse albi, & nigri. Diuersitas ergo s̄m esse sequitur pluralitatē suppositorū: sicut, & diuersitas essentiae in reb. creatis. Neutrum autē in diuinis.

Ad xx. Dicendum, q̄ operatio egreditur ab agēte rōne formā, vel virtutis, quæ est principii operationis. Et ideo nihil prohibet à trib. personis, quæ sunt vnius naturæ, & virtutis, vnam creationē procedere: sicut si trium calidorum esset vnus numero calor, vna numero ab eis calefactio proueniret.

Ad xxi. Dicendum, q̄ formæ indiuiduantes in rebus creatis non sunt subsistentes, sicut in diuinis, & ideo non est simile.

Ad xxii. Dicendum, q̄ in rebus creatis ad multitudinē suppositorū, sequitur multiplicatio essentiae, quæ non accidit in diuinis. vnde rō non sequitur.

Ad xxiii. Dicendum, q̄ licet tota, & perfecta diuinitas sit in qualibet trium personarum s̄m proprium modum existendi: tñ ad perfectionem diuinitatis pertinet, vt sint plures modi existendi in diuinis, vt. i. sit ibi à quo alius & ipse à nullo, & aliquis qui est ab alio. Non. n. esset omnimoda perfectio ī diuinis, nisi esset ibi processio verbi, & amoris.

Ad xxiiii. Dicendum, q̄ ratio illa procedit, ac si diuina personæ per essentiam distinguerentur. Sic enim plenitudo gaudij quā habet pater in filio, esset in aliquo extrinseco, & non haberet pater hoc in seipso: sed quia filius est in patre, vt verbum ipsius, non posset esse patri plenum gaudium de seipso, nisi in filio: sicut nec homo de seipso gaudet, nisi per conceptionem quam de seipso habet.

q. princ. art. 3. & 4.

Vtrum nomen personæ conuenienter possit predicari pluraliter in diuinis.

Sexto quaritur vtrum nomen personæ conuenienter possit predicari pluraliter in diuinis. Et vñ, quod non. Persona. n. est substantia, vt ex definitione Boetij patet, sed substantia nō predicatur pluraliter in diuinis. ergo nec persona.

¶ 2. Præter. Alia nomina absoluta prædicantur tñ singulariter in diuinis, vt sapiens, bonus, & humilis: sed hoc nomen persona est nomen absolutum: ergo non debet predicari pluraliter in diuinis.

¶ 3. Item nomen personæ à subiecto sumi vñ, ut significet indiuiduum in genere substantiæ, & persona dicitur quasi per se vna: subsistere autē ad essentiam pertinere vñ, quæ non multiplicatur in diuinis. ergo nec nomen personæ pluraliter potest predicari. Sed dicendū, quod licet subsistere sumatur ab essentia: tñ dicere possumus, q̄ in diuinis sunt tres subsistentes, & similiter quod tres personæ.

¶ 4. Sed cōtra. ea quæ significāt essentia in diuinis, non possunt predicari pluraliter, nisi sint adiectiua, quæ non trahunt numerū à forma significatā: sed à suppositis, cū e conuerso sit in substantiis. Vnde dicimus, q̄ in Deo sunt tres æterni, si per æternitatem sumatur: si vero substantiue, tunc verum est, quod Athan. dicit, q̄ non sunt tres æterni: sed vnus æternus. Hoc autē nomē persona est substantiuum, nō adiectiuum. ergo nō debet predicari in plurali.

¶ 5. Præter. Licet adiectiua essentialia predicantur pluraliter, in diuinis tñ formæ significatæ non predicantur pluraliter, sed singulariter tñ. Est enim quo modo dicamus pluraliter tres æternos in diuinis, nullo tamen modo dicimus tres æternitates. Est ergo aliquo modo possit dici, quod sint tres personæ in diuinis, nullo tamen modo poterit dici, quod sint tres personalitates.

¶ 6. Præter. Sicut Deus significat diuinitatem habentem, ita personæ diuina significat subsistentiam in diuinitate: sed sicut dicimus in diuinis tres subsistentes in diuinitate, ita tres habentes diuinitatem. Sic ergo hac ratione potest dici, quod ī diuinis sint tres personæ: similiter poterit dici, quod sint tres dii, quod est hæreticum.

¶ 7. Præter. Boetius dicit in lib. de Tri. quod id est sunt tres dii, quia Deus non differt à Deo in diuinitate: sed similiter persona diuina non differt à persona diuina aliqua personalitatis differentia videtur, cum commune sit eis hoc, quod est persona. ergo persona non potest pluraliter predicari in diuinis.

SED COMTRA, est quod Aug. dicit in 7. de Tri. quod quærentibus quid tres essent, pater, & filius, & Spiritus sanctus, responsum est, quod diuinitas personæ. ergo persona pluraliter in diuinis predicatur.

¶ 2. Præter. Athanasius dicit, quod alia est persona patris, alia filij, alia Spiritus sancti: distinctio autē est causa numeri. ergo persona pluraliter debet dici in diuinis.

RESPON. Dicendum, quod nomina ad substantiua, sicut iam supra dictum est, trahunt numerum à forma significatā: adiectiua vero à supposito cuius ratio est, quia nomina substantiua significatur per modum substantiæ: adiectiua vero per modum accidentis, quod indiuiduatur, & multiplicatur per subiectum, substantia uero per seipsum. Cuius ergo

fura & mensuratum, vñr opponi adinuicem relati-
uè: in relatiuè au è oppositis utrumq; dñr positiuè.
ergo à unū q̄ multa positiuè prædicatur de Deo.

*C. 13. de di.
nom. 4. me.*

SED CONTRA, Dion. dicit 4. ca. de Diu. nom. Vni-
tas laudata, & trinitas quæ est super oīa diuinitas,
non est neq; unitas, neq; trinitas, q̄ à nobis aut alio
quodam existentium sit cognita. Vñ ergo q̄ termi-
ni numerales per remotionem dicantur de Deo.

Li. 7. ca. 3.

¶ 2 Præ. Aug. dicit 7. de Tri. Quæ fuit humana ino-
pia quid tria diceret, & dixit substantias siue perso-
nas. Quibus nobis non diuersitatem intelligi uol-
uit, sed singularitatem noluit. Sunt ergo hmōi ter-
mini numerales introducti in diuinis, magis ad re-
mouendum, quàm ad ponendum.

¶ 3 Præ. Vnum, & multitudo, siue numerus, sunt
in gñe quãtatis: in Deo aut nō pōt esse aliqua quã-
titas, cū quãtitas sit accidēs, & dispositio materie.
Termini ergo numerales in Deo nihil ponūt. Sed
dicendū qd licet quãtitas s̄m rōnē sui gñis, uel s̄m
rōnē accidētis, nō possit esse in Deo, tñ s̄m ratio-
nem speciei aliqua quantitas potest prædicari de
Deo, sicut aliqua qualitas, ut scientia, uel iustitia.

¶ 4 Sed cōtra, illæ solæ species qualitatibus in diuinā
p̄dicationē assumūt. q̄ s̄m rōnem suæ speciei nul-
lā imperfectiōnē importat, sicut scientia, iustitia,
& æquitas. non aut ignorantia nec albedo. Omnis
aut quantitas s̄m rōnē suæ speciei imperfectiōnē
importat: eum enim quantum sit quod est indiui-
sibile, speciei quantitatibus distinguuntur s̄m diuer-
sos modos diuisionis: sicut pluralitas est, quæ diui-
sibilis est in non continua, linea aut, quæ est diui-
sibilis secundum unam dimensionē, superficies aut
s̄m duas, corpus uero secundum tres. Diuisio aut, p-
fectiōni diuinæ simplicitatis repugnat. Nulla ergo
quantitas secundum rōnem suæ speciei pōt prædica-
ri de Deo. Sed dicendum, qd distinctio per relatio-
nes, quæ facit numerum personarum in diuinis,
non importat imperfectiōnem in Deo.

¶ 5. Sed cōtra. Omnis diuisio, uel distinctio aliquā
multitudine causat: non aut omnis multitudo est
numerus, qui est species quantitatibus: cū multitudo,
& vñū circumueant oīa genera. Non ergo oīs diui-
sio, uel distinctio sufficit ad constituendū numerū,
qui est species quãtatis, sed sola illa diuisio, quæ ē
secundum quantitatem, qualis non est distinctio
relationum. Sed dicendum, quod omnis multitu-
do est species quãtatis, & omnis diuisio sufficit
ad constituendam speciem quantitatibus.

¶ 6. Sed contra, ad positionem substantiæ non se-
quitur positio quantitatibus, cum substantia possit
esse sine accidente: sed positio solis formis substā-
tialibus, sequitur distinctio in substantijs: ergo
non qualibet distinctio constituit multitudinem,
quæ est accidens, & species quantitatibus.

¶ 7 Præ. Discretio, quæ constituit numerum, quæ
est species quantitatibus, opponitur continuo: discre-
tio autem continuo opposita est, quæ constituit in
diuisione continui, ergo sola diuisio continui, quæ
non competit Deo, causat numerum, qui est spes-
cies quantitatibus, & ita nō potest prædicari de Deo
numerus, qui est species quantitatibus.

¶ 8. Præ. Qualibet substantia dicitur vna. aut ergo
est vna per essentiam suam, aut per aliquid aliud: si
per aliquid aliud, cum & illud oporteat esse vñū,
necesse est, quod & illud per se sit vnum, uel per ali-
quid aliud, & illud iterū per aliud. impossibile est
aut, qd hoc procedat in infinitum, ergo statim alicu-
bi melius est ergo, quod stetur in primo, u. i. sub-
stantia per seipsam sit vna. Non ergo vnum est ali-

F quid additum substantia, & ita non videtur signifi-
fica: aliquid positiuè. Sed dicendum, quod substantia
non est vna per seipsam, sed per vnitatem et ac-
cidentem: vnitas autem est per se vna. Prima enim
denominat seipsa, sicut bonitas est bona, veritas est
vera, & similiter vnitas est vna.

¶ 9. Sed contra, huiusmodi seipsa denominantur
hoc, quod sunt prima forma: nam secundum formam
non denominant seipsa, sicut albedo non est albus.
Quæ autem se habent ex additione ad aliud, non
sunt prima, ergo vnitas, & bonitas non se habent
ex additione ad substantiam.

¶ 10. Præ. Secundum Philosophum in 5. Metaphysicæ
omnia dicuntur vnum in quantum non diuisi-
tur. Hoc autem, quod est non diuisi, non potest
aliquid: sed solum remouet, ergo vnum non potest
eatur positiuè: sed remouet in diuinis. Et per hoc
sequens multitudo, quæ constituitur ex vnitate.

RESPON. Dicendum, qd de vno, & multo diuer-
sa inueniuntur, quæ et apud Philosophum fuerunt occurrunt
diuersa sentiendi. Inuenitur enim de vno, qd est prin-
cipiū numeri, & qd conuertitur cum ente: simi-
ter inuenitur de multo, qd pertinet ad quandā spe-
ciem quantitatibus, quæ dñr numerus, & iterū, qd con-
uertit omne genus sicut & vnum, cui vñū multum
opponi. Fuerunt ergo aliqui inter Philos. quædam
distinxerunt inter vnum, quod conuertitur cum en-
te, & vnum quod est principiū numeri, aut magis
res, qd neutro modo dicitur vñū aliquid super in-
stantiam adderet: sed vnum quolibet modo dicitur
significaret substantiā rei. Ex quo sequebatur, qd nu-
merus, qui ex vnitate conuertitur, sit substantia omni-
rerum s̄m opinionē Pythagoræ, & Platonis. Quæ
dā uero non distinguentes inter vñū, quod conuer-
titur cum ente, & vñū quod est principiū nume-
ri, crederent e contrario, quod vtrilibet modo de-
ctum vnum, adderet aliquid esse accidētale supra
substantiam, & per consequens omnis multitudo
oportet, qd sit aliquid accidens pertinens ad genus
quantitatibus. Et hæc fuit positio Auicennæ, quæ quædam
videtur fecerit fuisse oēs antiqui doctores. Non
enim intellexerunt per vnum, & multa, nisi aliquid
pertinens ad genus quantitatibus discretæ: quæda
uero fuerunt qui attendentes, qd in Deo nulla quan-
titas esse pōt, posuerunt, qd termini significantes
vnum uel multa de Deo non ponunt aliquid in
remouent tñ. Non enim possent ponere, nisi quæ
significauerit quantitatem discretā, quæ nullo mo-
do pōt esse in Deo. Sic ergo s̄m eos vñū dicitur de
Deo ad remouendū multitudinem quantitatibus
discretæ: termini uero significantes pluralitatem, dicitur
de Deo ad remouendū vnitatem, quæ est prin-
cipiū quantitatibus discretæ. Et hæc vñū fuisse opinio-
magistri, quæ ponitur in 24. dist. 1. Sententiarum. Quæ
dē supposita suæ opinionis radice. I. qd omnis multi-
tudo significaret quantitatem discretam, & con-
ne vnum esse eiusdem quantitatibus principiū, quæ
oēs rationabilior inuenitur. Nam & Dion. dicitur
2. ca. Cæle. hierar. qd negationes sunt maxime vnitate
in Deo: assimilationes uero sunt incompactæ. Non
enim scimus de Deo quid est, sed magis quid non
est, vt Damasc. dicit. Vnde & Rabby Moyses com-
quæ affirmatiue yñrdici de Deo, dicit magis esse
troducenda ad remouendum, quàm ad aliquid pon-
dum. Dicimus enim Deū esse viuum, ad remou-
dum ab eo illum modū eiendi, quem habent
quæ apud nos non viuunt: non ad ponendū in vñū
in ipso, eum vita, & omnia hmōi nomina sunt im-
posita ad significandū quasdam formas, & per
quædam

aliquid quod ens non contrahat: si enim contraherent ens, iam non essent prima: hoc autem esse non potest, nisi addant aliquid secundum rationem tamen: hoc autem est, vel negatio quam addit unum, ut dictum est, vel relatio, vel aliquid, quod natum sit referri uniuersaliter ad ens. Et hoc est, vel intellectus ad quem importat relationem verum, aut appetitus ad quem importat relationem bonum. Nam bonum est, quod

In corp. art.

Li. 1. Ethic. prim. co. 1. Lib. 10. com. 20. & 21. to. 3

omnia appetunt, ut dicitur in 1. Ethic. AD VII. Dicendum, quod secundum Philosophum in 10. Metaph. multum dicitur dupliciter. vno modo absolute, & sic dicitur per oppositum ad unum: alio modo dicitur comparatiue, prout importat excessum quendam respectu minoris numeri. & sic multum opponitur paucio. Similiter autem, & magnum potest dupliciter dici. vno modo absolute, prout importat quantitatem continuam, quae dicitur magnitudo. Alio modo comparatiue prout importat excessum respectu minoris quantitatis. Primo ergo modo magnum non praedicatur de Deo: sed secundo, ut importetur eius eminentia super omnem creaturam.

AD VIII. Dicendum, quod unum quod pertinet ad vestigium Dei in creaturis, est vnum quod conuertitur cum ente, quod quidem ponit aliquid in quantum ponit ipsum ens, cui solam negationem superaddit, ut dictum est.

In corp. art.

AD IX. Dicendum, quod unum oppositorum non excludit aliud, nisi ab eo de quo praedicatur. Non enim sequitur si Sortes est albus, quod nihil sit nigrum: sed quod ipse non est niger. Sic ergo sequitur, quod si patris persona est vna, quod patris personae non sunt plures: non autem sequitur, quod non sint plures personae in diuinis.

AD X. Dicendum, quod unum non constituit multitudinem ex parte priuationis: sed ex parte illa qua ponit ens.

Lib. 5. in ca. de priuatione est text. 27. to. 3.

AD XI. Dicendum, quod sicut dicitur in 5. Metaph. priuatio trib. modis dicitur. vno modo proprie, quoniam remouetur ab aliquo quod natum est habere, & in quo tempore natum est habere: sicut carere visu, est priuatio visus in homine. alio modo communi quoniam remouetur ab aliquo quod ipsum quidem non est natum habere, sed genus eius: sicut si non habere visum dicatur esse priuatio visus in talpa. tertio modo communi, quoniam remouetur ab aliquo id, quod a quocumque alio natum est haberi, non tamen ab ipso nec ab alio sui generis: sicut si non habere visum, dicatur esse priuatio visus in planta. Et haec priuatio mediū est inter priuationem veram, & simplicem negationem, habens eandem aliquid cum utroque: cum priuatione quidem vera, in hoc, quod est negatio in aliquo subiecto, vnde non competit simpliciter non entis: cum negatione vero simplici, in hoc, quod non requirit aptitudinem in subiecto. Per hunc autem modum unum priuatiue dicitur, & potest simili modo praedicari in diuinis, sicut & alia quae simili modo praedicantur in diuinis, ut inuisibilis, & immensus, & humilis modi.

D. 1059.

AD XII. Dicendum, quod termini numerales non addunt aliquid in diuinis supra id de quo praedicantur: & ideo quando praedicantur de essentialibus, significant essentiam: quando vero de personalibus, significant relationem.

AD XIII. Dicendum, quod unum, & ens conuertuntur secundum supposita, sed tamen unum addit secundum rationem priuationem diuisionis, & propter hoc non sunt synonyma, quia synonyma sunt, quae significant idem secundum rationem eandem.

Lib. 10. com. 6. to. 3.

AD XIII. Dicendum, quod unum potest considerari dupliciter. vno modo quantum ad illud, quod

ponit, & sic constituit multitudinem. alio modo quantum ad negationem quam superaddit, & sic opponitur vnum multitudini priuatiue.

AD XV. Dicendum, quod secundum Philosophum in 10. Metaph. Multitudo est prior vno, secundum sensum, sicut totum partibus, & compositum simplicibus: sed vnum est prius multitudini naturaliter, & secundum rationem. hoc autem non videtur sufficere ad hoc, quod vnum opponatur multitudini priuatiue. Nam priuatio est posterior secundum rationem, cum in intellectu priuationis sit eius oppositum per quod definitur: nisi forte hoc referatur solum ad nominis rationem, prout hoc nomen unum significat priuatiue, nomine vero multitudinis positiuue. nomina enim imponuntur a nobis secundum, quod cognoscimus res. Vnde ad hoc, quod aliquid significet per nomen ut priuatio, sufficit qualitercumque sit posterior in nostra cognitione: quauis hoc non sufficiat ad hoc, quod res ipsa sit priuatiua, nisi sit posterior secundum rationem. Et ideo potest melius dici, quod diuisio est causa multitudinis, & est prior secundum intellectum, quam multitudo. Vnum autem dicitur priuatiue respectu diuisionis, cum sit ens indiuisum: non autem respectu multitudinis. Vnde diuisio est prior secundum rationem quam unum: sed multitudo posterior, quod sic patet. primum enim quod in intellectu cadit, est ens, secundum vero, est negatio entis: ex his autem duobus sequitur tertio intellectus diuisionis. Ex hoc enim quod aliquid intelligitur ens, & intelligitur non esse hoc ens, sequitur in intellectu, quod sit diuisum ab eo. Quarto autem sequitur in intellectu ratio vnitatis, prout si intelligitur hoc ens non esse in se diuisum. Quinto autem sequitur intellectus multitudinis, prout si hoc ens intelligitur diuisum ab alio, & utriusque ipsorum esse in se unum. Quantumcumque enim aliqua intelligantur diuisa, non intelligitur multitudo: nisi quodlibet diuisorum intelligatur esse unum. Et sic etiam patet, quod non erit circulus in definitione vnius, & multitudinis. Vnde patet responsio ad decimum sextum.

AD XVII. Dicendum, quod unum quod est primum numeri comparatur ad multitudinem, ut mensura ad mensuratum, quod quidem unum potest esse aliquid supra substantiam addit, ut dictum est.

Ad ea, quae in oppositum obijciuntur, secundum praemissa, facile est respondere considerantibus. secundum quid veritatem concludant: unum tamen quod in talibus obiectionibus tangebatur, considerandum est, quod huius modi prima. scilicet essentia, unitas, veritas, & bonitas denominantur seipsa ea ratione, quia unum, verum, & bonum consequuntur ad ens. Cum autem ens sit primum quod in intellectu concipitur, oportet, quod quicquid in intellectum cadit, intelligatur ut ens, & per consequens ut unum, verum, & bonum. Vnde cum intellectus apprehendat essentiam unitatis, veritatis, & bonitatis in abstracto, quod tet, quod de quolibet eorum praedicatur ens, & aliam concretam. Et inde est, quod ista denominantur seipsa non autem alia, quae non conuertuntur cum eis.

ARTICVLVS VIII.

Utrum in Deo sit aliqua diuersitas.

Quaeritur, verum in Deo sit aliqua diuersitas. Et videtur sic: quia secundum Philosophum in 5. Metaph. unum in substantia facit idem, multitudinem in substantia facit diuersum. In diuinis autem est multitudo secundum substantiam, sicut etiam in sanctis sunt per substantiam tria: pater, & filius, & spiritus sanctus. Et inde est, quod ista denominantur seipsa non autem alia, quae non conuertuntur cum eis. Vnde ergo in diuinis est diuersitas.

¶ 2 Præ. Secundum. Philos. in 10. Metaphy. diuersū dicitur absolute, differē uero relatiue. unde omne differens est diuersum, non aut omne diuersum est differens: sed in diuinis conceditur esse differētia. Dicit n. Dama. differentiam personarum in tribus proprietatibus, i. paternali & filiali, & processibili recognoscimus. ergo in diuinis est diuersitas.

¶ 3 Præ. Differentia accidentalis facit alterum solum: differentia uero substantialis facit aliud, i. diuersū. Cū ergo in diuinis sit differētia, & nō possit ibi esse accidentalis dīa, & per cōsequēs oportet quōd sit differētia substantialis: oportet q̄ sit ibi diuersitas.

¶ 4 Præ. Multitudo causatur ex diuisione, sicut iā dictū est, ubi autem est diuisione, sequitur diuersitas. ergo in diuinis cū sit multitudo, erit ibi diuersitas.

¶ 5 Præ. Idē & diuersū sufficere diuidit ens: sed p̄ nō est idē filio, nō n. cōcedit q̄ p̄ generādo filii, generet se Deum. ergo filius est diuersus a patre.

Sed contra est, quod Hil. dicit in 7. de Trin. Nihil in diuinis nouum, nihil diuersum, nihil alienum, nihil separabile.

¶ 2 Præ. Ambr. dicit in libro de Trin. Pater & filii diuinitate unum sunt, nec est ibi substantiæ differentia nec ulla diuersitas.

RESPON. Dicendū, q̄ sicut dicit Hieron. Ex uerbis inordinate prolatis incurritur heresis. Et iō sic loquendum est de diuinis, ut nulla errori occasio præbeatur. Fuerūt autem circa diuina duo errores, præcipue cauendi ab illis qui de unitate & trinitate in diuinis loquuntur. scilicet error Arrii qui unitatem essentia negauit, ponens aliam essentia esse patris, & aliam filii. Alius error est Sabellij, qui negauit pluralitatem personarū, dicens eundē esse patrem qui est filius. Ad euitandum ergo errorem Arrii, sunt nobis quatuor cauenda in fidei confessione. Primo diuersitas, per quā tollitur unitas essentia quā confitemur dicendo eē vnū Deū. Secūdo diuisione, quæ obuiat diuinae simplicitati. Tertio disparitate, quæ repugnat equalitati diuinarū personarū. Quarto ut nō confiteamur filii eē alienum a patre, per quod tollitur similitudo. Similiter contra errorem Sabellij sunt quatuor cauēda. Primo singularitas, per quā tollitur nature diuine cōmunicabilitas: secūdo nomen unici, per quod tollitur realis distinctio personarum: tertio confusio, per quam tollitur ordo quod est in diuinis personis; quarto solitudo, per quā tollitur cōsociatio diuinarum personarum. Confitemur autē contra diuersitatē, unitatem essentia: cōtra diuisionē, simplicitatē: contra disparitatē, equalitatē: contra alienū, similitudinē: contra singularitatē personarum, pluralitatē: contra unicum, distinctiōnē: contra cōfusiōnē, discretiōnē: contra solitariū, cōsonantiam & connexionem amoris.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod substantia accipitur ibi pro hypostasi: non pro essentia, cuius multitudo faceret diuersitatem.

AD II. dicendū, q̄ licet a quibusdā doctorib⁹ ecclesie inueniatur nomen dīa circa diuina; nō tñ est eōdē utendum nec ampliandum, q̄ dīa importat distinctiōnem aliquam secundum formam, q̄ nō pot̄ esse in diuinis, cum forma Dei sit diuina natura, ut Aug. dicit: sed exponenda est differentia, ut ponatur pro distinctiōne, quæ minimum distinctiōnis importat: cum ēt s̄m relatiōes, uel sc̄dm solā rōnē, aliqua distingui dicantur. Sic etiam exponendum est si inueniatur diuersitas in diuinis, ut pot̄ si dicat quod diuersa est persona patris a persona filii, accipiendum est diuersum p̄ distinctio. Magis tñ cauēdū est nōm diuersitatis i diuinis, quā disse-

rentiæ, quia diuersitas magis pertinet ad essentialē diuisionem. Nam qualiscunq̄ formarū multitudo, facit differentiam: diuersitas autem s̄x solū per formas substantiales.

AD TERTIUM dicendum, quod licet in diuinis nō sit accidēs, est tñ ibi relatio, cuius oppositio distinctiōnē facit in diuinis, non aut diuersitatem.

AD IIII. dicendū, q̄ licet in diuinis nō sit proprie loquendo diuisione, est tamen ibi distinctiō per relationes, quæ sufficit ad numerum personarū.

AD IIIII. dicendum, q̄ filius est idem Deus cū patre: non tamen potest dici quod pater se Deum genuerit, filium generando, quia ly se, cum sit reci procum, refert idē suppositum: pater autem & filius sunt duo supposita in diuinis.

ARTICVLVS IX.

Utrum in diuinis sint tres persone tantum, an plures uel pauciores.

NONO quæritur, utrum in diuinis sint tres persone tñ, an plures uel pauciores. Et v̄ quod plures, dicit enim Aug. in lib. contra Maximinum, Filius non genuit creatorem: neque enim non potuit, sed non oportuit. In diuinis autem nō differt esse, & posse, quia nec in aliquibus sempiternis s̄m Philo. in tertio Pyti. ergo filius genuit alium filii, & sic sunt duo filij in diuinis: & per consequēs plures personæ quam tres. Sed diceretur quod hoc quod dicit. Neque non potuit, exponendum est, id est, non ex impotentia fuit.

¶ 2 Sed cōtra, vnicuique supposito alicuius nature cōuenit actus nature illius, nisi propter eius impotentiam. Generatio autem est actus ad perfectiōnē nature diuine ptinens, alioquin nō conueniret patri, in quo nō est, nisi quod perfectiōnis est. Si ergo filii nō gnerat alium filium, hoc erit: ex impotētia ei⁹.

¶ 3 Præ. Si filius nō pot̄ generare, pot̄ autē generari, hēt ergo potentia ut generetur, non potentia ut generet: aliud autē est generare, & aliud generari. Cum ergo potētia distigant penes obiecta, nō erit eadē potētia patris & filij, quod est hereticum.

¶ 4 Præ. Actio & passio in his quæ agunt & patiuntur, reducuntur ad diuersa principia: nā agit aliqd per rationem formæ in rebus creatis, patitur uero ratione materie: generare autem & generari significantur per modū actionis & passionis, ergo oportet quod ad diuersa principia referantur. Et sic non potest esse vna potentia qua pater generat, & qua filius generatur. Sed diceretur quod est eadem potentia, in quantum utraque radicatur in essentia diuina, quæ una est patris & filii.

¶ 5 Sed contra, Potentia calefaciendi & desiccandi radicantur in uno subiecto, si igne: nec tamen est vna & eadem potentia. alia n. qualitas est calor, qui est principium calefaciendi, & alia siccitas, quæ est principium desiccandi. ergo vnitas diuina essētie nō sufficit ad hoc, quod sit eadem potentia qua pater generat & filius generatur.

¶ 6 Præ. Omnis sapiens & intelligens, ex sua sapientia aliquam cōceptionē habet: sed filius est sapiēs & intelligens, sicut & pater. ergo habet aliquā cōceptionem. Conceptio autē patris est uerbū quod est filius. ergo filius etiam habet alium filium. Sed diceretur quod uerbum dī in diuinis non solum personaliter, sed essentialiter: & sic uerbum essentialiter dictum potest esse conceptio filii.

¶ 7 Sed cōtra, uerbum dicit speciem conceptā ordinatam

D. 508.

li. 1. c. 11. cir. ca. h. tom. 6

li. 1. com. 12. tom. 1.

627.32

dinatam ad manifestationem. & ita importat originem. Quae autem importat originem in diuinis, dicitur personaliter, & non essentialiter. ergo verbum essentialiter dici non potest.

¶ 8 Præ. Ansel. dicit in Monologion, q̄ sicut p̄r dicit se, ita & filius & Spiritus sanctus. Idem autem est patrem dicere se, qd̄ generare filium, ut ipse ibidem dicit. ergo filius generat alium filium, & sic idē qd̄ prius.

627.60

¶ 9 Præ. Ex hoc probatur quod Deus generet, quia generationem aliis tribuit, s̄m̄ illud Itai. ultimo. Si ego qui generationē ceteris tribuo, sterilis ero dicit Dñs. Sicut autem pater dat generationē, ita & filius; quia indiuisa sunt opera trinitatis, & filius generat filium.

in dialogo
65. q. 6. 7. 1. 4

¶ 10 Præ. Aug. dicit in libro ad Orosium, q̄ pater generat filium naturā, Damasc. etiam dicit quod generatio est op̄ natura. eadem autem est natura patris & filii. ergo sicut pater generat, ita & filius. Sūt ergo plures filii in diuinis, & ita plures personae quae tres. Sed dicendum, q̄ ea ratione non possunt, esse plures filii in diuinis, quia non potest ibi esse nisi vna filiatio: forma. n. vnus speciei non multiplicatur, nisi per diuisionē materie, quae nulla est in diuinis.

¶ 11 Sed contra, omnis differētia nata est facere pluralitatem: potest autem esse differētia inter duas filiationes, non solum ex materia, sed et ex hoc q̄ haec filiatio est talis, illa uero talis. ergo nihil prohibet plures filiationes ponere in diuinis, licet ibi non sit materia.

¶ 12 Præ. Filius procedit a patre, sicut splendor a sole secundum illud Hebr. 1. Cum sit splendor glorie; sed splendor etiam potest alium splendorem producere. ergo & filius potest alium filium generare. Et sic sequitur, quod in diuinis sint plures filii, & personae plures tribus.

¶ 13 Præ. Spiritus sanctus est amor, quo pater diligit filium: sed et spiritus sanctus amat patrem. ergo oportet quod sit alius spiritus quo pater amat spiritum sanctum, & sic quatuor sunt personae in diuinis.

e. 4. de diuinis
nomin. circa
princ.

¶ 14 Præ. Secundum Diony. bonū est communicatiuum sui; bonitas autem spiritus sancto appropriatur, sicut potentia patri, & sapientia filio. ergo propriū sine ad spiritum sanctum pertinere videtur, q̄ naturā diuinā alii personae communicet, & sic sunt plures tribus personae in diuinis.

2. de anima
com. 34. 1012

¶ 15 Præ. Secundum philosophum in 4. Meteororū, perfectum vnumquodque est, quādo potest sibi simile ex se producere; Spiritus autem sanctus est perfectus Deus. ergo potest alia diuinā personā producere. ergo &c.

¶ 16 Præ. Filius a patre diuinā naturam non recipit perfectius, quā spiritus sanctus; recipit autem filius a patre diuinā naturam non solum passiuē (ut vita dixerim) quasi ab eo genitus; sed etiam actiue, quia potest eandem naturam alii communicare. ergo & spiritus sanctus diuinā naturam potest alii personae communicare.

¶ 17 Præ. quod est perfectionis in rebus creatis, oportet Deo attribui: cōdicare autem naturā ad perfectionē in rebus creatis pertinet, licet modus communicandi aliquam imperfectionem habeat, in quantum talem communicationē cōsequitur aliqua diuisione, vel aliqua transmutatio generatis. ergo communicare diuinā naturam est perfectionis in Deo; & ita spiritus sancto est attribuendum. procedit ergo a spiritu sancto aliqua diuina persona. & sic sequitur quod in diuinis sint personae plures tribus.

¶ 18 Præ. Sicut diuinitas est quoddam bonū in prae, ita & paternitas. Ex eo autem quod nullius boni sine consortio potest esse iocunda possessio, probatur a quibusdam, q̄ sunt plures habentes diuinā naturā. ergo pari rōne sunt plures patres in diuinis; & simi-

liter plures filii, & plures spiritus sancti; & ita personae plures tribus.

¶ 19 Præ. Filius & spiritus videntur distinguere ab invicem in hoc, quod filius procedit a patre per modū intellectus, ut verbum; spiritus sanctus per modū voluntatis, ut amor, est alia in diuinis a personis essentialia, quā voluntas & intellectus, ut bonitas, potentia, & huiusmodi. ergo plures personae procedunt a patre quā filius & spiritus sanctus.

¶ 20 Præ. processio naturae plus v̄ differre a processione intellectus, quam processio voluntatis, ut in rebus autē creatis processio intellectus, s̄m̄ cōmittatur processio voluntatis: quia quaecūque alii intelligunt, et aliquid volunt: processione autem intellectus, quā nō in omnibus quae naturaliter generantur, intellectus inuenitur. Si ergo persona, quae procedit per modū voluntatis, ut amor, est alia in diuinis a personis quae procedit per modū intellectus, ut verbum, et est persona, quae procedit per modum intellectus, ut verbum alia, a personae quae procedit per modum naturae, ut filius. Sunt ergo tres personae procedentes in diuinis, & una nō procedēs: & sic sunt quatuor personae.

¶ 21 Præ. Personae multiplicantur in diuinis propter relationes, quae subsistunt; ponuntur autem in diuinis quinque relationes notiones, & paternitas, filio, processio, innascibilitas, & communis spiritus. Sunt ergo quinque personae in diuinis.

¶ 22 Præ. Relationes, quae ab aeterno de Deo dicuntur, non sunt in creaturis, sed in Deo: quicquid est in Deo, est subsistens, cum in Deo non sit aliquid accidens. Omnes ergo relationes, quae ab aeterno de Deo conueniunt sunt subsistentes, & per cōsequens sunt personae: tales autem sunt infinitae: nam idē creaturam ab aeterno sunt in Deo, quae non distinguuntur ab invicem, nisi per respectus ad creaturas. Sunt ergo infinitae personae in diuinis.

¶ 23 Sed contra, ut quod sunt pauiores tribus in vna. n. natura, non est nisi vnus modus communicationis illius naturae. unde s̄m̄ Comen. in 8. Phys. Animalia quae generantur ex semine, nō sunt vnus speciei cum animalibus ex putrefactioe generatis. Diuina autem natura est maxime vna. ergo non potest communicari, nisi vno modo. Sic ergo nō potest esse, nisi duae personae, vna diuinitatem communicans per aliquē modum, & persona per illum modum diuinitatem recipiens.

¶ 24 Præ. Hil. in libro de Synodis ostendit filium naturaliter a patre procedere, quia talis exitus quilibet Deus est: creaturas vero a Deo procedere oportet, quia tales sunt quales eas voluit Deus esse: quales est Deus; sed spiritus sanctus sicut & filius, talis est qualis est Deus pater. ergo spiritus sanctus procedit naturaliter a patre, sicut & filius. Nō ergo est distinctio inter spiritum sanctum & filium, ex eo q̄ procedit per modū naturae, non autē spiritus sanctus in Deo, nisi s̄m̄ rōnem tñm, ergo processio per modum naturae, & intellectus, & uoluntatis, non differunt in Deo rōne tantum. Si ergo per hoc distinguuntur filius & spiritus sanctus, quod vnus procedit per modum naturae, uel intellectus, & vnus per modum voluntatis non erūt distincti: nisi s̄m̄ rōnem. ergo non erunt duae personae, cum pluralitas personarum, rerum pluralitatem importet.

¶ 26 Præ. Personae in diuinis distinguuntur s̄m̄ relationes originis; ad designandam autem originem sufficiunt duae relationes, scilicet a quo alius, & quod alio. ergo in diuinis non sunt, nisi duae personae.

¶ 17 Præ. Omnis relatio exigit duo extrema. sicut A ergo in diuinis personæ non distinguuntur, nisi sicut relationem: ita oportet qd sint in diuinis vel due relationes, & sic erunt quatuor personæ: vel una relatio tantum, & sic erunt solum duæ personæ.

¶ 18 Præ. Ad perfectionē diuinæ bonitatis, felicitatis & gloriæ, requiritur qd sit in Deo vera, & perfecta charitas. nihil enim est charitate melius, nihil charitate perfectius, ut dicit Richar. in 3. de Trinit. Felicitas autem absque iucunditate non est, quæ maxime per charitatem habetur. Ut enim in eodē libro dicitur.

¶ 19 Præ. Cum bonum sit communicatiuum sui, perfectio diuinæ bonitatis requirit, qd Deus summe sua communicet. Si autem esset tantum una persona in diuinis, non summe communicaret suam bonitatem, creaturis enim non summe communicat: si vero essent solum duæ personæ, non communicarent perfecte delitiæ mutua charitatis. oportet ergo esse secundam personam, cui perfecte comunicetur diuina bonitas, & tertiam cui perfecte communicentur diuinæ charitatis delitiæ.

¶ 20 Præ. Sicut Richardus dicit in 5. de Trinit. In rebus humanis videbis, qd persona de personis pcedit tribus modis: quandoque immediate tantum, sicut Eua de Adam: quandoque mediate tantum, sicut Enoch de Adam, quandoque immediate & mediate simul, sicut Seth de Adam: immediate inquantū eius filius fuit, mediate vero inquantū fuit filius Eua, quæ ab Adam processit. In diuinis autem non potest procedere persona de persona mediate tantum, quia non esset sibi summa germanitas. Relinquitur ergo qd in diuinis sit una persona: quæ non pcedit ab alia. si persona patris a qua procedunt aliæ personæ, una immediate tantum. si filius: alia mediate simul, & immediate. si Spiritus sanctus qui ex parte filioque procedit, ergo est personarum ternarius in diuinis.

¶ 21 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 22 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 23 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 24 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 25 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 26 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 27 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 28 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 29 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 30 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

¶ 31 Præ. Inter dare plenitudinē diuinitatis, & accipere, & accipere & non dare, medium est dare, & accipere: dare autē plenitudinem diuinitatis, & non accipere, pertinet ad personā patris: accipere vero & non dare, pertinet ad personā Spiritus sancti oportet ergo esse tertiam personam, quæ plenitudinem diuinitatis & det & accipiat, & hæc est persona filii, sunt ergo tres personæ in diuinis.

Vide 1. par. q. 11. art. 1. per totam questionem.

A medio il. per 6. pag.

D 775.

Quest. d. S. Tho. M omnia,

omnia, & volendo bonitatem suā, vult omnia quae vult. Nō est ergo nisi vñ verbum, & vnus amor in diuinis. Ordo autē intelligendi & volendi aliter se habet in Deo, & nobis. Nos. n. cognitionem intellectiua, a rebus exterioribus accipimus; per voluntatē vero nostram in aliquid exterius redimus tanquam in finē, & ideo intelligere nostrum, est secundum motum a rebus in animā, velle vero secundum motū ab anima ad res. Deus autem nō accipit scientiā a rebus, sed per scientiam suam causat res; nec per voluntatem suam, tendit in aliquid exterius, sicut in finē, sed omnia exteriora ordinat in se, sicut in finē. Est ergo tā in nobis, quā in Deo circularis quaedā in operibus intellectus, & voluntatis. Nā voluntas redit in id, a quo fuit principium intelligendi; sed in nobis concluditur circulus ad id quod est extra, dū bonū exterius mouet intellectū nostrum, & intellectus mouet voluntatē, & voluntas tendit per appetitū, & amorē in exterius bonū. Sed in Deo iste circulus claudit in seipso. Nā Deus intelligendo se conditit verbum suū, quod est etiam tō omnium intellectuum per ipsum, p. hoc quod omnia intelligit intelligendo seipsum, & ex hoc verbo procedit in amore omnium, & sui ipsius. Vnde dixit quidam quod monas monadē genuit, & in se sū re flecit ardore, postquam vero circulus conclusus est, nihil ultra addi potest, & ideo nō potest sequi tertia processio in natura diuina, sed sequitur vltimus processio in exteriorē naturam. Sic ergo oportet quod in diuinis sit vna tū persona non procedens, & duae solae personae procedentes: quarū vna persona procedit ut amor, & alia ut verbum; & sic est personarum ternarius numerus in diuinis. Cuius quidē ternarii similitudo in creaturis apparet tripliciter. Primo quidē sicut effectus representat causam, & hoc modo principium totius diuinitatis, si pater representatur per id, quod est primū in creatura, si per hoc quod est in se una subsistens: verbum vero per formam: cuiuslibet creaturae, nam in his, quae ab intelligente aguntur, forma effectus a conceptione intelligentis derivat: amor vero in ordine creaturae. Nam ex eo quod Deus amat seipsum, omnia ordine quodam in se conuertit, & ideo haec similitudo dicitur veltigii, quod representat pedem sicut effectus causam. Alio modo similitudo rationem operationis, & sic representatur in creatura rōnali tū, quae potest se intelligere, & amare, sicut & Deus: & sic verbum & amorem sui producere. & haec dicitur similitudo naturalis imaginis: ea enim imaginem aliorum gerunt, quae similem speciem praefertunt. Tertio modo per unitatem obiecti, in quantum creatura rōnalis intelligit, & amat Deum, & haec est quaedam vnionis conformitas, quae in solis sanctis inuenitur, qui idem intelligunt, & amant quod Deus. De prima quidem similitudine dicit Iob. 11. Forsitan vestigia Dei cōprehēdes, De secūda, Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & dicitur imago creationis. De tertia, 2. ad Cor. 3. Nos. n. omnes reuelata facie gloriā Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur: & haec dicitur imago recreationis.

Ad primum ergo dicendū, quod ideo dicit Aug. quod non est dicendum, quod filius nō potuit generare: sed non oportuit, quia nō ex impotentia filij est, quod non generat: ut hoc quod dicit nō potuit, sumatur priuatiue & nō simpliciter negatiue: per hoc autē quod dicit quod nō oportuit, significat quod sequeretur inconueniēs, si in diuinis filius alium filium generaret. Quod qui-

dem inconueniens ex quatuor potest considerari. Primo quidē; quia cum filius in diuinis procedat ut verbum, si filius filium generaret, sequeretur quod in Deo verbum ex verbo procederet. Quod quidem eōdem potest, nisi in intellectu inquitino & discorsivo, in quo verbum ex verbo procedit: dum ex consideratione vnus veritatis, in alterius veritatis consideratione procedit. Quod nullo modo conuenit perfectiōni, & simplicitati intellectus diuini, qui vno intuitu omnia simul videt. Secundo, quia illud per quod aliquid indiuiduatur, & incommunicabile efficitur, impossibile est pluribus esse commune. Id enim per quod Sortes est hoc aliquid, nec intelligi potest pluribus in esse. Vnde si filiatio in diuinis, plura conueniret, non esset filiatio constitutens incommunicabilem filij personam: & ita oporteret quod filius indiuidua persona constitueretur per aliquod absolutum, quod essentia diuina vnitati non conuenit. Tertio quia nihil vnum secundum se potest existens, potest secundum numerum multiplicari, nisi ratione materiae: & haec ratio in diuinis non potest esse, nisi vna essentia: quia diuina essentia immaterialis omnino. Si autem essentia plura esset in diuinis, oporteret etiam esse filiationes plures, & oporteret eas secundum materiam subiectam multiplicari, quod diuina immaterialitas non conuenit. Quarto, quia filius dicitur aliquis ex hoc quod naturaliter procedit: natura autem procedens debet determinari, nisi per accidens: ex aliquo naturaliter plura procedunt propter materiam diuinitatem, & ideo vbi est omnino immaterialitas, oportet solum filium vnum esse. An secundum dicendum, quod dupliciter aliquid potest esse naturae abicitius, vno modo secundum absolute considerationem: & sic oportet ut quae aliquid naturam pertinent, conueniant omnibus dispositis in natura illius: & sic conuenit naturae diuinae esse omnipotentem, & creatorem, & alia huiusmodi, quae sunt communia tribus personis. Alio modo per tunc aliquid ad naturam, secundum quod consideratur in aliquo vno supposito: & sic non oportet, quod id quod conuenit naturae, conueniat cuiuslibet supposito illius naturae. Sicut enim natura generat habet aliquid in vna specie, quod alteri speciei non conuenit, quemadmodum ad naturam sententiam conueniunt: quadam in homine, non autem in animalibus brutis, ut habere excellentissimum intellectum, & reminisci, & alia huiusmodi: ita etiam aliquid pertinet ad naturam speciei, prout est in indiuiduo, quod non conuenit alij indiuiduo eius speciei: sicut patet quod natura humana prout filius Adam, conuenit quod nō sit per generationem naturalem accepta, quod tamē in alijs indiuiduis huiusmodi naturae non inuenitur, & per hunc modum oportet quod in persona patris. Quod patet ex hoc, quod pater constituitur persona incommunicabilis nisi ex paternitate, quae competit ei secundum quod est generans: & ideo nō sequitur quod filius, licet sit per se suppositum diuinae naturae, possit generare. Ad tertium dicendū, quod licet pater possit generare, nō autē filius, nō ramen sequitur, quod potest aliquam habere patrem quam nō habet filius. Eadem enim potentia est patris & filij, per quam & pater generat, & filius generatur. Nam potentia absoluta quiddam est: & ideo nō distinguitur in diuinis: nec nec bonitas, nec aliquid sic dictum.

Is fuit Mercurius triplex.

Is fuit Mercurius triplex.

Is fuit Mercurius triplex.

vero & generari in diuinis non significant aliqd ab-
solutum: sed solā relationem in diuinis. Relationes
autē oppositae, in vno & eodem absoluto cōiāt in
diuinis & ipsū nō diuidunt: sicut pater q̄ in patre
& filio est vna essentia. vnde nec potentia distinguitur
in diuinis, per hoc q̄ est ad generare & genera-
ri. Non enim ēt in creaturis oportet, q̄ per quanti-
cumque obiectorum distinctionem potentia distin-
guatur: sed per differentiam formalem obiectōrū,
& quā in eodem genere accipiatur: sicut potentia
visua non distinguitur per hoc, quod est videre homi-
nē, & videre alium: quia ista differentia non est
sensibilis in quantum est sensibile. & similiter in
diuinis absolutum per relationem non distinguitur.

AD QUARTVM dicēdū, q̄ in oī operatione quae
transit ab agēte in rem exteriorē, requiritur aliud
principium in agente, per quod est agens: & aliud
principiū in patie, per quod est paties. In opatio-
ne autē, q̄ nō trāsīt in rē exteriorē, sed manet in opē-
rāte, nō requiritur nisi vnū operationis principiū: si-
cut ad volēdū requiritur principiū ex parte volētis, p̄ qd
possit velle. In creaturis autē est generatio s̄m opatio-
nem transcendentem in rem exteriorē: vnde oportet
q̄ sit alia potētia actiua in generante, & alia passi-
ua in generato: sed generatio diuina attenditur s̄m
operationem, non quidem in aliquo exteriori tran-
scendentem, sed interiori manentem, id est secundum
conceptionem verbi. Vnde non oportet q̄ alia sit
potentia actiua in patre, & alia passiuā in filio.

AD QUINTVM dicēdū, q̄ calor, & sapor put in se
cōsiderant sunt qualitates q̄dā: p̄nt t̄m dici potētia
s̄m q̄ sunt actiua quorundā principia. vnde patet, q̄
licet radix prima & remota quae est subiectū sit vna
radix: tamen propinqua quae est qualitas nō est vna.

AD SEXTVM dicēdū, q̄ sicut pater est Deus gene-
rās, Filius autē est Deus genitus: ita dicēdū est q̄ p̄r
est sapiēs, vt cōcipiēs: Filius vero sapiēs, vt verbū cō-
ceptū. Filius. n. in eo q̄ est verbū, est quāzā conce-
ptio sapiētis: sed quia quicquid est in Deo est Deus,
oportet q̄ ipsa cōceptio sapiētis Dei, sit Deus, & sapi-
ens, & potens, & quicquid aliud cōmpetit Deo.

AD SEPTIMVM dicēdū, q̄ verbū d̄ in diuinis non
pōt dici nisi p̄sonaliter s̄m pprie accipiatur. Nulla. n.
alia origo in diuinis ēt pōt, nisi immaterialis & quae
sit cōueniēs intellectuali naturae, qualis est origo ver-
bi, & amoris. vnde si p̄cessio verbi & amoris nō suf-
ficit ad distinctionē personalem insinuandam, nulla
poterit esse personalis distinctio in diuinis. Vnde &
Ioā. tam in principio sui Euāgeli, q̄ in prima cano-
nica sua, noīe verbi pro filio vitur: nec est aliter lo-
quendum de diuinis, q̄ Sacra scriptura loquatur.

AD OCTAVVM dicēdū, q̄ dicere, pōt dupliciter su-
mi. vno modo pprie s̄m q̄ dicere, idē est quod ver-
bum concipere, & sic dicit Aug. in 7. de Trinit. q̄ nō
singulus quisq̄ in diuinis: sed solus pater est dicens.
Alio modo cōiter, prout dicere, nihil est aliud q̄ in-
telligere, & sic dicit Ansel. q̄ non solus pater est di-
cens: sed etiam filius & Spiritus sanctus. & tamen li-
cet sint tres dicentes, est vnum solum verbum quod
est filius: quia solus filius est conceptio patris intel-
ligentis, & concipientis verbum.

AD NONVM dicēdū, q̄ nō sequitur q̄ sit genera-
tio in diuinis ex hoc solum, q̄ tribuit generationem
alijs sicut causa effectiua: quia pari ratione sequere-
tur, quod in Deo sit motus, quia tribuit alijs mo-
tum. Sequitur autem quod sit in Deo generatio ex
hoc, quod tribuit alijs generationem, vt causa effe-

A ctiva & exemplaris: pater autem est exemplar gene-
rationis vt generans: sed filius vt genitus. unde non
oportet, quod generet.

AD X. dicēdū, quod generatio est opus diuinā
naturae: prout est in persona patris, vt supra dictum
est: unde non oportet quod conueniat filio.

AD XI. dicēdū, q̄ cū filiatio sit relatio conse-
quens determinatum modum originis, scilicet quae
est per modum naturae, impossibile est q̄ filiatio a
filiatione differat differentia formali: nisi forte secū-
dum differentiam naturarum, quae per generationē
communicatur: sicut potest dici quod alia^s species
filiationis est qua hic homo est filius, & qua hic e-
quus est filius. In diuinis autem non est, nisi una na-
tura: unde non possunt ibi esse plures filiationes
formaliter differentes, & patet etiam quod nec ma-
terialiter, & sic sequitur quod ibi sit tantum una fi-
liatio, & unus filius.

AD XII. dicēdū, q̄ unus splendor ab aliq̄ splen-
dore procedit ex eo, q̄ lux diffunditur ad aliud sub-
iectum, & sic patet quod hoc fit per diuisionē ma-
terialē, quae non potest esse in diuinis.

AD XIII. dicēdū, q̄ unum quodque amatur in-
quantum est bonum: unde cum una & eadem sit
bonitas patris & filij, & Spiritus sancti, eodem amo-
re, qui est Spiritus sanctus, pater diligit se, & filium, &
Spiritum sanctum, & totam creaturam: sicut eodē
uerbo, quod est filius, dicit se, & filium, & Spiritum
sanctum, & totam creaturam.

AD XIV. dicēdū, q̄ bonitas est id ad quod ter-
minatur operatio uiuentis, quae manet in operan-
te. primo. n. intelligitur aliquid ut uerū, & sic de in-
ceps desideratur ut bonū, & ibi s̄nt & quiescit ope-
ratio intranea, sicut in fine. sed ex hinc incipit p̄ces-
sus operationis ad exteriora, quia ex hoc q̄ intelle-
ctus desiderat, & amat aliquid praecōsideratum ut
bonum, incipit exteriori operari ad illud. Vñ ex hoc
ipso q̄ bonitas Spiritus sancto appropriatur, conue-
nienter accipi potest, q̄ processio diuinarum perso-
narum ultra non porrigitur: sed quod sequitur, est
processio creaturae, quae est extra naturam diuinā.

AD XV. dicēdū, q̄ inter oēs lines, linea circu-
laris est perfectior: quia nō recipit additionē. Vnde
hoc ipsum ad perfectionē Spiritus sancti pertinet, q̄
sua processione, quasi quendam circulum diuinā
originis concludit ut ultra iam addi non possit, si-
cut supra iam ostensum est.

AD XVI. dicēdū, q̄ in hoc quod est accipere vel
cōmunicare naturam diuinam, non attenditur diffe-
rentia, nisi solum secundū relationes. Quae quidem
differentia inaequalitatem perfectionis cōstituit
non potest, quia ut dicit Aug. contra Maximinum,
Cum quaeritur quis de quo sit, est quaestio originis,
non aequalitatis uel inaequalitatis.

AD XVII. dicēdū, q̄ sicut communicate diui-
nā naturā, est perfectionis de patre in filio, ita p̄ces-
sū accipere communicatā est perfectionis in spiri-
tus sancto, & utraque perfectio non differt secundum
quantitatem: sed secundum relationē, quae inaequa-
litatem non constituit, ut dictum est.

AD XVIII. dicēdū, q̄ illud p̄ qd aliqua persona
est incommunicabilis, non potest esse multis cōcō-
ut supradictum est. Vnde habere confortum in illo
non faceret iocunditatem: sed destructionē distin-
ctionis personarum. Vnde si pater in paternitate ha-
beret confortē in diuinis, sequeretur confusio p̄so-
narū: & eadem rō est de filiatione & processione.

Quaest. dif. S. Tho. M 2 AD

In cor. ar. &
ad. 1. argu-
clare.

D. 614.

In corp. ar.

Li. 1. ca. 19 n.
medio to. 6.

Ad. 3. argu.

In solut. ad
1. argum.

De processione diuinarum personarum.

Et habet quinque articulos.

- ¶ Primo Enim quaeritur, vtrum sit aliqua processio in diuinis.
- ¶ Secundo, Vtrum in diuinis sit tantu vna processio.
- ¶ Tertio, De ordine processionum ad relationes in diuinis.
- ¶ Quarto, Vtrum Spiritus sanctus procedat a filio.
- ¶ Quinto, Vtrum Spiritus sanctus remaneat a filio distinctus, si ab eo non procederet.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVAESTIO de processione diuinarum personarum. & primo quaeritur, vtrum sit processio in diuinis personis. & videtur quod non. Omne enim quod procedit ab aliquo, distat ab eo. sed diuinaru personaru non est aliqua distantia ab invicem. Dicitur filius ioã. 14. Ego in patre & pater in me est. & sic accipit de Spiritu sancto, quod sit in patre & filio & e converso. ergo in diuinis vna persona non procedit ab alio.

¶ 2 Præ. Nihil quod ad motum pertinet Deo proprie attribui potest, sicut nec aliquid quod materia importat processio autem significat quendam materiam. ergo non proprie potest dici in diuinis.

¶ 3 Præ. Omne procedens præintelligitur processioni, nam procedens est processionis subiectum. sed in diuinis non potest esse aliquid procedens processionem præintellectum. Essentia enim diuina non est procedens, sicut nec genita: relatio autem non præintelligitur processionem, sed e converso, sicut iam dictum est. Non ergo potest esse processio in diuinis.

¶ 4 Præ. Omne procedens sicut ab aliquo procedit oportet quod procedat in aliquid: quod autem in aliquid procedit, non est per se subsistens. Cum ergo personarum diuinarum sint per se subsistentes, non videtur eis competere quod procedant.

¶ 5 Præ. Cum creatura nobiliores, sint etiam Deo similiores, quod inuenitur in inferioribus creaturis non autem in superioribus, nec est in Deo inuenitur sicut quantitas dimensiu, materia & alia huiusmodi: processio autem inuenitur in inferioribus creaturis in quibus vnū indiuiduum generat aliud eiusdem speciei, quod non contingit in creaturis superioribus, ergo neque in Deo processio inuenitur.

¶ 6 Præ. Illud quod derogat diuine dignitati, nullo modo est Deo attribuendum: in hoc autem maxime consistit diuina dignitas, quod est prima causa essendi non habet ab alio esse, cui vñ repugnare processio: non autem procedens quodammodo ab alio est. Non ergo dicitur esse quod aliquid sit procedens in diuinis.

¶ 7 Præ. Persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatem pertinente: accipere autem ab alio (quod importat processio) non videtur ad dignitatem pertinere. non ergo processio debet attribui diuinis personis, sicut aliqua personalis proprietas.

¶ 8 Præ. Illud a quo aliquid procedit, oportet quod aliquo modo causam illius: sed vna persona non potest esse causa alterius. neque enim esse potest materia alterius causa intrinseca, formalis. s. vel materialis: cum in diuinis non sit compositio formæ & materia: nec iterum causa extrinseca, cum vna persona sit in alia. Non ergo est processio in diuinis.

¶ 9 Præ.

Ad XIX. dicendum, quod alia attributa non habent operationem intrinsecam, secundum quam possit attendi processus diuinarum personarum: sicut intellectus & voluntas.

Ad XX. dicendum, quod processio naturæ, & intellectus conueniunt in hoc, quod in utraque processione procedit vnū ab vno, ut similitudo eius a quo procedit: amor autem qui procedit secundum voluntatem, procedit duobus mutuo se amantibus. Nec ex hoc quod est amor, habet quod id sit similitudo amantis, & ideo in diuinis idem procedit per modum naturæ, & intellectus, sicut filius & uerbum: sed alia persona est, quæ procedit per modum voluntatis, ut amor.

Ad XXI. dicendum, quod licet sint quinque notiones in diuinis, tamen solum sunt tres proprietates personales constituentes personas: & propter hoc solum sunt tres persona.

Ad XXII. dicendum, quod relationes ideales sunt Dei ad id, quod est extra. scilicet creaturas: & ideo per eas non distinguuntur personæ in diuinis.

Oportet etiam respondere ad rationes alias quibus concluderetur, quod personarum diuinarum sunt tribus pauciores. Ad quorum primum dicendum, quod in qualibet natura creata inueniuntur multi modi processionum: non tamen secundum quemlibet eorum natura speciei concipitur, & hoc est propter imperfectionem naturæ creatæ, in qua non subsistit quicquid in ea est sicut uerbum hominis quod procedit ab intellectu eius, non est aliquid subsistens, nec etiã amor qui procedit a uoluntate humana: sed filius qui generatur per operationem naturæ, est subsistens in natura humana. & propter hoc hic est solus modus quo natura concipitur, licet in eo sint plures modi processionum: sed in Deo est subsistens quicquid in ipso est. & ideo secundum quemlibet modum processionis communicatur natura in diuinis.

Ad secundum dicendum, quod nihil prohibet etiã a uoluntate aliquid naturaliter procedere. nam & uoluntas aliquid naturaliter uult & amat. scilicet felicitatem, & ueritatis cognitionem: & ideo nihil prohibet quod Spiritus sanctus naturaliter procedat a patre, & filio, quous procedat per modum uoluntatis.

Ad tertium dicendum, quod licet uoluntas, & intellectus non differant in Deo, nisi secundum rationem, tamen oportet illum qui procedit per modum intellectus, realiter distinguatur ab eo, qui procedit per modum uoluntatis. Nam uerbum quod procedit per modum intellectus, procedit ab vno tantum, sicut a dicente: Spiritus uero sanctus, qui procedit per modum uoluntatis, ut amor oportet quod procedat a duobus mutuo se amantibus, uel etiam ex dicente, & uerbo: nihil enim potest amari, cuius uerbum in intellectu non præconcepitur: & sic oportet quod ille qui procedit per modum uoluntatis, sit ab eo, qui procedit per modum intellectus, & per consequens quod distinguatur ab eo.

Ad quartum dicendum, quod qui est ab alio in diuinis, potest esse dupliciter, scilicet per modum uerbi, uel per modum amoris: & ideo qui est ab alio secundum quod communiter dicitur, non sufficit ad constituendum personam incommunicabilem: sed solum secundum quod ad propria determinatur.

Ad quintum dicendum, quod in diuinis sunt quatuor relationes, nedum duæ: sed solum tres ex eis sunt personales, nam una earum. scilicet communis spiratio, non est proprietas personalis, cum sit communis duabus personis: & ideo non sunt in diuinis nisi tres personæ. Alias rationes concedimus.

Ad rationes secundo positas.

Ad argumentum in contrarium ductum.